

LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LOKALNE AKCIJSKE GRUPE „SAVA“ 2014.-2020.

I. IZMJENA

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
Podmjera 19.1 "Pripremna pomoć u okviru Mjere 19. "LEADER-CLLD"

LAG SAVA

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014. - 2020.
UDIO SUFINANCIRANJA 90% EU, 10% HR

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

ZAPREŠIĆ, 2017.

SADRŽAJ

1. OSOBNA ISKAZNICA LAG-A	4
2.OSNOVNE ZNAČAJKE PODRUČJA LAG-A	5
2.1. OPĆE ZEMLJOPISNE ZNAČAJKE PODRUČJA.....	5
2.1.1.POLOŽAJ I GRANICE PODRUČJA	6
2.1.2. GEOMORFOLOŠKE I KLIMATSKE ZNAČAJKE PODRUČJA	6
2.1.3. KLIMATSKE ZNAČAJKE PODRUČJA.....	8
2.1.4. PRIRODNA BAŠTINA LAG-A	9
2.1.5.KULTURNO-POVIJESNA I TRADICIJSKA BAŠTINA	10
2.1.6. STANJE DRUŠTVENE I KOMUNALNE INFRASTRUKTURE.....	12
2.2. GOSPODARSKE ZNAČAJKE PROSTORA	17
2.2.1. POLJOPRIVREDA I ŠUMARSTVO	18
2.2.2. TURIZAM.....	19
2.2.3. TRŽIŠTE RADA.....	20
2.3.DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE PODRUČJA.....	21
3. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA, UKLJUČUJUĆI SWOT ANALIZU	23
3.1. IDENTIFIKACIJA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA LAG-A.....	23
3.2. SWOT ANALIZA	25
4. OPIS CILJEVA LRS TE INTEGRIRANOG I INOVATIVNOG KARAKTERA LRS UKLJUČUJUĆI	
JASNE I MJERLJIVE POKAZATELJE ZA IZLAZNE POKAZATELJE ILI REZULTATE	27
4.1. CILJEVI, MJERE I TIPOVI OPERACIJA LRS ZA PODRUČJE LAG-A TEMELJENI NA	
MOGUĆNOSTIMA PRR 2014-2020	30
4.2.OPIS MJERA UKLJUČUJUĆI DEFINIRANJE KORISNIKA, KRITERIJA PRIHVATLJIVOSTI.....	36
4.3. OPIS TEMA PLANIRANIH PROJEKATA SURADNJE I NAČINA ODABIRA PROJEKATA	
SURADNJE.....	36
4.4. INOVATIVAN I INTEGRIRANI KARAKTER STRATEGIJE	37
4.5. USKLAĐENOST S NADREĐENIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	38
4.6. OPIS ODABIRA PROJEKATA NA RAZINI LAG-A	39
5. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS	41
5.1. OPIS PARTNERSTVA	43
6. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS	44
7. NAČIN PRAČENJA I PROVEDBE LRS	44
7.1. INDIKATORI ZA MJERENJE UČINAKA PROVEDBE LRS.....	46
8. OPIS SPOSOBNOSTI PROVEDBE LRS	50
8.1. POVIJEST ORGANIZACIJE I DOSADAŠNJA ISKUSTVA LAG-A U PROVEDBI PROJEKATA	50
8.2. KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS.....	51
8.2.1. LJUDSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS	51

8.2.2 Financijski kapaciteti za provedbu LRS i financiranje rada LAG-a.....	53
9. FINANCIJSKI PLAN	54
10. KORIŠTENI IZVORI	57
11. DODACI.....	58

1. OSOBNA ISKAZNICA LAG-A

Naziv LAG-a:	Lokalna akcijska grupa „SAVA“
Adresa sjedišta LAG-a:	Zelengaj 15, 10290 Zaprešić
Web stranica:	http://www.lagsava.hr/
Kontakti:	Tel: +385 (0)1 4008 135 Mob: +385 (0)95 5937 630 E-mail: info@lagsava.hr ; maja.cicko@lagsava.hr
Datum osnivanja/registracije:	17.10.2013.
OIB:	7345374254
MB:	4120833
Registarski broj udruge:	1002966
RNO:	305991
IBAN:	HR5924840081106713900
Broj jedinica lokalne samouprave:	11
Uključene jedinice lokalne samouprave:	Brdovec, Dubravica, Jastrebaske, Klinča Sela, Luka, Marija Gorica, Pušća, Samobor, Stupnik, Sveta Nedelja, Zaprešić
NUTS II:	Kontinentalna Hrvatska
Površina LAG-a (ARKOD):	781,81
Broj stanovnika (2011.)	124.602
Glavni izvor financiranja:	M19, Program ruralnog razvoja, RH 2014.-2020. EPFRR (90%), RH (10%)

2. OSNOVNE ZNAČAJKE PODRUČJA LAG-A

2.1. OPĆE ZEMLJOPISNE ZNAČAJKE PODRUČJA

LAG SAVA, jedan je od prostorno većih i gusto naseljenih LAG-ova. Smješten je u središnjem dijelu Republike Hrvatske, okružujući, s južne i zapadne strane, glavni grad Republike Hrvatske - Zagreb. Područje LAG-a, na sjeveru graniči s Krapinsko-zagorskom, na jugozapadu s Karlovačkom županijom, dok je dio sjeverozapadne granice LAG-a ujedno i državna granica Republike Hrvatske s Republikom Slovenijom.

LAG obuhvaća cjelovito područje 11 JLS. U svom sastavu ima gradove Jastrebarsko, Samobor, Svetu Nedelju i Zaprešić te općine Brdovec, Dubravicu, Klinča Sela, Luka, Mariju Goricu, Pušću i Stupnik (popis JLS s brojem stanovnika u pripadajućim naseljima nalazi se u Dodatku 1.). Područje LAG-a Sava dio je šireg metropolskog područja grada Zagreba i u tom kontekstu ima nekoliko značajnih komparativnih prednosti, prije svega zbog vrlo dobre povezanosti s Zagrebom, te visokog stupnja očuvanosti krajolika, koje ujedno predstavljaju i glavne prostorne i razvojne resurse LAG-a.

Područje LAG-a pripada statističkoj NUTS-1 regiji Kontinentalne Hrvatske. Teritorij LAG-a iznosi 781,81 km² što predstavlja 25,40% teritorija ZŽ te 1,38% kopnenog teritorija RH. U 2001. godini LAG SAVA imala je 117.569 stanovnika odnosno 2,65% stanovništva RH. 2011. godine broj stanovnika povećao se za 7.033 osobe, pa je tako na području LAG-a živjelo 124.602 stanovnika što predstavlja 39,23% stanovništva ZŽ te 2,91% stanovnika RH.

Tablica 1. Izračun postotaka površine i broja stanovnika LAG-a u odnosu na RH i ZŽ.

	LAG	RH	% LAG u RH	ZŽ županija	% LAG u ZŽ
Površina	781,81	56594	1,38%	3078	25,40%
Broj stanovnika	124.602	4.284.889	2,91%	317.642	39,23%

(Izvor podataka: DZS, 2017.)

Između dva popisa stanovništva Sveta Nedelja dobila je status grada 19. srpnja 2006. godine. Broj kućanstava između dva popisa stanovništva također je porastao što je u skladu s porastom broja stanovnika, pa je tako, 2001. godine, broj kućanstava iznosio 35.508, a 2011. godine 39.993, što predstavlja porast od 4.458 kućanstava. Gustoća stanovnika na području LAG-a, u razdoblju od 2001. do 2011., porasla je za 9 st/km² te se tako popela s 150 st/km² na 159 st/km². Gustoća st/km² za 110,50% veća je od prosječne gustoće naseljenosti RH (Dodatak 3.).

LAG SAVA reprezentativan je uzorak za suvremene tendencije suburbanizacije u okolini grada Zagreba. Porast broja stanovnika, kao rezultat pojačane stambene suburbanizacije tijekom 1990-ih godina, potaknuo je odgovarajući razvoj centralnih funkcija i diferencirani rast proizvodnih djelatnosti. Visok stupanj uključenosti u dnevni, urbani, sustav Zagreba, a sve više i razvoj funkcije rada u općinskom središtu, odražavaju se u brzom preobražaju socijalno-ekonomske strukture stanovništva, te funkcionalnim, fizionomskim i ekološkim promjenama na području LAG-a SAVA. Razmjerno brzim porastom broja stanovnika i (često i suprotstavljenih) gospodarskih funkcija, jača i pritisak na ograničene prostorne potencijale, posebno u prometno dostupnijim dijelovima bliže okolice Zagreba. Poljedica navedenog su sve češći prostorni konflikti koji se očituju u narušavanju kvalitete okoliša na pojedinim, užim dijelovima prostora. Takve razvojne tendencije sve više, u prvi plan, ističu problem nosivosti prostora, što nalaže potrebu dosljedne primjene načela prostornog planiranja i uređenja u

budućem razvoju cjelokupne Zagrebačke gradske regije i njezine urbanizirane okolice. Upravo odgovornost planiranja na lokalnoj razini (općinski prostorni plan), koje podrazumijeva arbitražu u slučaju konflikta o različitim potencijalnim načinima korištenja zemljišta (uz prikupljanje i analizu svih potrebnih informacija), jedan je od temeljnih načina rješavanja suvremenih problema suburbanih zona.

2.1.1. POLOŽAJ I GRANICE PODRUČJA

LAG SAVA obuhvaća područje zapadnog dijela ZŽ. Općine Dubravica, Marija Gorica, Brdovec te grad Samobor, na svom zapadnom dijelu, graniče s Republikom Slovenijom. Istočni dio LAG-a, na području gradova Zaprešića i Svete Nedelje te općine Stupnik, graniči s gradom Zagrebom. Na krajnjem jugu, na području grada Jastrebarskog, LAG graniči s gradom Karlovcem te, na području općine Klinča Sela, s općinom Pisarovina. Na sjeveru, LAG SAVA graniči s općinama Jakovlje, Kraljevec na Sutli i Veliko Trgovišće.

Na svom sjevernom dijelu, LAG graniči s područjem LAG-ova Zagorje-Sutla i Zeleni bregi, dok na jugu graniči s područjem LAG-a Vallis Collapis.

Slika 1. Grafički prikaz područja LAG-a SAVA. (Izvor: LAG SAVA)

2.1.2. GEOMORFOLOŠKE I KLIMATSKE ZNAČAJKE PODRUČJA

LAG je smješten na jugozapadu Panonske zavale, a rubnim ga dijelom, sa zapada, dotiču periferni ogranci Dinarida. Medvednica, uz Zaprešić, na sjeveru i Žumberačka gora sa Samoborskim gorjem, na jugozapadu, uzdižu iznad 500 metara nadmorske visine. Marijagoričko pobrđe (visine do 312 mnv) pruža se između Sutle i Krapine, a Vukomeričke gorice između Turopolja i Pokuplja, visine do 255 mnv. Prostor LAG-a odlikuje se velikom reljefnom i krajobraznom raznolikosti, koja mu daje posebnu prirodnu i krajobraznu vrijednost. Reljefna struktura sastoji se od niskih ravničarskih močvarnih područja, plodnih riječnih dolina i ravnica, blago uzdignutih terena, pobrđa, gorja i gora. U prostoru cjelokupne Zagrebačke županije, pa tako i LAG-a SAVA, gotovo je jednako zastupljen dolinski i brežuljkasti reljef (do 200 mnv), a manje nisko brdoviti (200-600 mnv) i visoko brdoviti (600-1000 mnv). Nizine obuhvaćaju krajeve do 200 mnv i obuhvaćaju dolinu Krapine na sjeverozapadu, zavale Crne Mlake, na jugozapadu i niskog Pokuplja, na jugu. Prigorja obuhvaćaju brežuljkaste i niže brdske dijelove. To su predjeli s nadmorskom visinom između 200 i 500 mnv (Dodatak 10.). Prostor LAG-a ipak najviše karakteriziraju blaga prigorja poput Marijagoričkog, na sjeverozapadu te Vukomeričkih gorica, na jugu te sredogorja poput Medvednice i Samoborskog gorja.

Prostor LAG-a karakterizira složena geološka građa. Jezgru Medvednice izgrađuju najstarije stijene paleozoika (devon, karbon, perm). Prevladavaju naslage zelenih škriljavaca, a uz njih se nalaze i glineni škriljavci s ulošcima vapnenca breča i konglomerata. Mezozojske naslage zastupljene su trijaskim, jurskim i krednim naslagama. Od trijaskih naslaga, na Medvednici i Samoborskoj gori, zastupljeni su tinjčasto - pjeskoviti škriljavci, pješčenjaci i vapnenci. U donjem dijelu prevladavaju crvenkasti, ljubičasti i smeđasti tinjčasto -pjeskoviti škriljavci. Trijas Samoborske gore facijalno je različit, tu prevladavaju laporovito - vapnenačke naslage ladinika i anizika. Jedan facijes odgovara vengenskim naslagama južnih Alpi, predstavljen tamnosivim vapnencima, vapnenim laporima, tufovima i rožnjacima. U drugom dijelu prevladavaju tamni, uslojeni, vapnenci s glinovitim i laporovitim ulošcima, te dolomiti i vapnenci. Jurske naslage nalaze se u sjeveroistočnom dijelu Žumberka. Te naslage zauzimaju površinu od nekoliko desetaka m² do nekoliko km² i uglavnom ih čine vapnenci, vapnenjačke breče, rožnjaci i, rijetko, dolomiti. Kredne naslage Medvednice i Žumberka predstavljene su laporima, glinenim škriljancima, kvarcnim škriljancima, pješčenjacima, vapnencima i konglomeratima (Dodatak 10.).

Na sjeverozapadnim padinama Medvednice, sjevernim padinama Svetonedjeljskog brijega i južnim padinama Samoborskog gorja, tercijarne naslage predstavljene su manjim dijelom paleogenskim naslagama (fino klasične naslage, glinoviti i pjeskoviti lapori u izmjeni s pješčenjacima), dok više dijelove Medvednice, Samoborske gore, Marijagoričkog pobrđa i Vukomeričkih gorica, većinom izgrađuju neogenske naslage (uglavnom klastične vezane i poluvezane, laporovite i karbonatne stijene). Kvartne naslage (pleistocen i holocen) predstavljene su klasičnim nevezanim sedimentima.

Prostor LAG-a razlikuje se po vrijednim prirodnim cjelinama koje čine četiri osnovne makrojedini: (1) Medvednica; (2) Žumberačko i Samoborsko gorje; (3) prigorje Medvednice i južni dio Zagorja te (4) nizinsko područje Save i Kupe. Medvednica se uzdiže na sjevernom dijelu LAG-a. Po svojoj visini ubraja se u srednja gorja i dijeli Hrvatsko zagorje od Prigorja. Očuvani su kompleksi šuma u nižim dijelovima, gdje raste hrast kitnjak i kesten, zatim bukva, te smreka i jela. Na području Žumberačke gore i Samoborskog gorja ima očuvanih bukovih šuma, šuma hrasta kitnjaka te, u fragmentima, šume hrasta medunca. Južno prigorje Samoborskog gorja jedan je od najatraktivnijih vinogradarskih krajobraza Hrvatske. Brežuljkasti reljef prisojnih padina oblikovan je od tercijarnih, mekih jezerskih segmenata na kojima se nalaze plodna tla povoljna za razvoj vinogradarstva i poljoprivrede i to u području oko Svete Jane, Plešivice, Okića i Slavetića.

Prigorje Medvednice čine njezine zapadne padine koje se strmo i gromadno spuštaju u dolinu rijeke Krapine. Viši su dijelovi pokriveni šumom u kojoj su pretežno zastupljene bukva, jela i gorski javor. Na padinama se nalaze poljodjelske površine s vinogradima, oranicama i livadama. Brežuljkasti prostor Marijagoričkog pobrđa pripada južnom dijelu Zagorja, reljefno je bogato rasčlanjen brojnim potočnim dolinama i rasjedima. S južne strane omeđen je dolinom rijeke Save, s zapadne dolinom rijeke Sutle, a s istočne dolinom rijeke Krapine. Savsko - kupska nizina zauzima aluvijalnu ravan rijeka Save, Kupe i njihovih pritoka, zajedno s brežuljkastim, razvedenim Vukomeričkim goricama. Savska nizina determinirana je uglavnom šumskim i poljoprivrednim površinama.

Temeljem Odluke o granicama vodnih područja (NN 79/10), područje Zagrebačke županije u cijelosti pripada vodnom području rijeke Dunav, odnosno području s kojeg sve vode otječu, površinskim ili podzemnim putem, u rijeku Dunav. Vodno područje rijeke Dunav podijeljeno je temeljem Odluke o granicama područja podslivova, malih slivova i sektora (NN 97/10), na područje podsliva rijeke Save, Drave i Dunava. Zagrebačka županija smještena je na području

podsliva rijeke Save. Područje LAG-a kojim protječe rijeka Sava spada u mali sliv Zagrebačko prisavlje. Rijeka Sava najbogatiji je dunavski pritok (po vodnom bogatstvu 8. u Europi). Sava se ubraja u naše najonečišćenije rijeke; najvećim je dijelom na prijelazu iz II. u III., odnosno u III. kategoriji (moguće natapanje i opskrba određene industrije). Stanje se popravlja smanjenjem industrijskog onečišćenja (posebno nakon zatvaranja nekih pogona u Sloveniji i Hrvatskoj) i izgradnjom uređaja za pročišćavanje voda (Samobor, Zaprešić i dr.). Sava, u Hrvatsku i na područje LAG-a, ulazi nepuni kilometar prije ušća Sutle, uz srednji protok od oko 300 m³/s (Čatež 290 m³/s, Podsused 314 m³/s). Od ušća Sutle (720 r. km), dolina Save se širi, a posebno nakon podsusedske uzine između Medvednice i Samoborskog gorja. Ovdje je Sava u postpleistocenu nanijela debele naslage šljunka, danas iznimno važnih u vodoopskrbi okolnih naselja. Međusliv rijeke Save, od rijeke Sutle do Krapine, predstavlja područje ukupne površine od oko 67 km², a obuhvaća vodotok Lužnicu s Pušćom i Gorjakom. Desni pritoci rijeke Save su, većinom, potoci koji se slijevaju sa Samoborskog gorja i čine osnovu vodotoka toga područja; od kojih ističemo Breganu, sa slivom od 88 km².

Rijeka Sutla prvi je lijevi pritok rijeke Save i predstavlja graničnu liniju između Republike Slovenije i Republike Hrvatske. Izvire na južnim obroncima Macelja a ulijeva se u rijeku Savu kod naselja Ključ, u Općini Brdovec. Područje sliva je brežuljkasto-brdovito s uskim dolinama uz vodotoke.

Područje LAG-a karakterizira veliki broj prirodnih i umjetnih jezera, nastalih kao posljedica eksploatacijskih radova na vađenju šljunka te ribnjaka. Na području Jastrebarskog nalazi se prirodno jezero Dubrava te močvarno područje oko Crne Mlake koje je poznato kao veliki ornitološki rezervat i ribnjak, dok se na širem području Zaprešića nalazi jezero Zajarki. Na području Svete Nedelje nalaze se jezera Rakitje, Kerestinec, Orešje i Kipišće nastala kao posljedica eksploatacije šljunka.

Najznačajnije šumske površine nalaze se u južnom i jugozapadnom dijelu LAG-a, unutar subregionalnih područja Samobora (osim grada Svete Nedelje) i Jastrebarskog. To je područje Žumberačkog i Samoborskog gorja te Vukomeričkih gorica. Sve jedinice lokalne samouprave u navedenom području, imaju veći udio šumskih površina od onog na županijskoj razini. S najmanjim udjelom šumskih površina jesu jedinice lokalne samouprave uz rijeku Savu: općine Brdovec (15%) te grad Sveta Nedelja (8%).

Područje LAG-a predstavlja zonu pojačane seizmičke aktivnosti koja je posljedica intenzivnih tektonskih pokreta. Seizmičnost na tom području iznosi VII. do IX. stupnjeva po MSK.5 - povratno razdoblje od 500 godina. Zona najjače seizmičke aktivnosti na području Zagrebačke županije zahvaća tek krajnji dio istočni dio Medvednice i Marijagoričko pobrđe.

Tla na području LAG-a srednje kakvoće. Uz rijeke i u vlažnijim nizinama prevladavaju aluvijalna i močvarna glejna tla, na ocjeditim ravničarskim dijelovima pseudoglejna tla, a u brdskim predjelima smeđa kiselina i lesivirana tla.

2.1.3. KLIMATSKE ZNAČAJKE PODRUČJA

Glavna obilježja klime na području LAG-a SAVA uklapaju se u opće klimatske uvjete zapadnog dijela Panonske nizine gdje prevladava umjereno topla kišna klima. Najsušniji dio godine javlja se u zimskom periodu odnosno u razdoblju studeni – ožujak.

Oborine tijekom godine imaju dva maksimuma, jači u lipnju i sekundarni u listopadu ili studenom, bez sušnog razdoblja, što povoljno utječe na razvoj vegetacije kada padne od 53 do 57% od ukupne godišnje količine oborina.

Prostornu raspodjelu srednje godišnje količine oborine na LAG-a SAVA karakteriziraju dva dobro odijeljena područja srednjih godišnjih količina oborine. Dijeli ih izohijeta od 1000 mm koja prolazi na sjeveru sjevernim rubom granice grada Zagreba, zatim se spušta njegovom zapadnom granicom i tada skreće prema zapadu južnom stranom Samoborskog gorja. Istočno i južno od ove linije je orografski niže područje (0-200 mnv) sa srednjim godišnjim količinama oborine od 800-1000 mm. Zapadno od izohijete 1000 mm nalazi se orografski razvijenije područje Medvednice i Samoborskog gorja s količinama oborine pretežno između 1000 i 1250 mm, na visinama od 100-700 mnv. Samoborsko gorje, na visinama iznad 500 mnv, ima više od 1250 mm oborine godišnje.

Prosječna vlažnost zraka je između 75 i 85%. U nizinskom dijelu LAG-a srednji broj dana sa snježnim pokrivačem je oko 20 dok je razdoblje od lipnja do rujna bez mrazeva. Temperatura najhladnijeg mjeseca je prosječno iznad -3°C, a ljeta su svježija, sa srednjom mjesečnom temperaturom najtoplijeg mjeseca od 22°C.

2.1.4. PRIRODNA BAŠTINA LAG-A

Područje LAG-a obiluje zaštićenim područjima koja imaju različite razine osjetljivosti (Dodatak 10.). Na području LAG-a nalazi se ukupno 17 zaštićenih lokaliteta (Dodatak 3.) od kojih bi izdvojili zaštićeno područje okolice starog grada Okića udaljenog 29 km od Zagreba. Okić-grad jedna je od najljepših ruševina starih gradova, a smjestila se na vrhu čunjastog brežuljka. Padine brijega na kojem se nalazi stari grad Okić obrasle su termofilnom šumom iz koje proviruju strme litice. Lokalitet je stavljen pod posebnu zaštitu zbog svojih krajobraznih, kulturno-povijesnih i turističkih značajki, a značajan je i zbog svojih botaničkih vrijednosti (sadrži fragmente vegetacije stijena).

Područje Žumberka i Samoborskog gorja zaštićeno je 1999. godine u kategoriji parka prirode. Njime upravlja Javna ustanova „Park prirode Žumberak – Samoborsko gorje“, sa sjedištem u Slanom dolu (Samobor). Žumberačko i Samoborsko gorje, u geomorfološkom i krajobraznom smislu, predstavlja cjelinu koja se pruža u smjeru jugozapad – sjeveroistok, dužine oko 40 kilometra, s ukupnom površinom od 33.300 ha. Žumberačko-Samoborsko gorje vrlo je vrijedan i još uvijek, s gledišta zaštite prirode, očuvan prostor. Visoka estetska vrijednost je u prostranim brdskim livadama koje se izmjenjuju sa šumskim kompleksima i poljodjelskim površinama. Znatno broj rijetkog i zaštićenog bilja našao je također utočište u ovim gorama, posebno u široj okolici Samobora: blagajev likovac, crveni likovac, lovorasti likovac, kranjski ljiljan, planinski božur, tisa, božikovina, endemična samoborska gromotulja itd. Vrlo je široka i zanimljiva lepeza predstavnika životinjskog svijeta ovog parka prirode. Od krupnijih životinja najbrojnije su srne i divlje svinje. Povremeno se pojavljuju ris i divlja mačka. Tu su i kune bijelica i zlatica (ova potonja je vezana uz najstarije šume), puh i vjeverica, te mnoge vrste sitnih i mišolikih glodavaca. U potocima žive potočne pastrve, čuveni su tereni za sportski ribolov Bregana i Slapnica.

Područje creta kod Dubravice, s okolnom šumom, 1966. godine zaštićeno je u kategoriji posebnog botaničkog rezervata. Ukupna zaštićena površina iznosi 6,00 ha. Rezervat se nalazi u šumi Dubrava ispod Lugaškog brega na lijevom obronku potoka Dubrava. Cretne površine su okružene šikarom johe. Cret je gotovo jednoliko pokriven niskom vegetacijom s mjestimice izraslim grmovima johe, krkavine, breze i vrbe. Vegetaciju creta izgrađuje biljna zajednica šiljkice, a jedno je od posljednjih nalazišta okrugolisne rosike (*Drosera rotundifolia*) u Hrvatskoj. U Dodatku 10. Slika 4. označena su zaštićena područja u obuhvatu LAG-a SAVA.

Grgosova spilja nalazi se uz cestu na ulazu u selo Otruševac, oko 4 km udaljenosti od Samobora. Špilja je nastala erozivnim i korozivnim radom vode u litotamnijskim naslagama. Snižavanjem

razina podzemnih voda u formiranoj šupljini došlo je do stvaranja kalcitnih tvorevina. Prema vrlo debelim sigastim nakupinama i stalagmitima na tlu moguće je zaključiti da špilja ima relativno veliku starost, dok nam mnoštvo tankih stalaktita na stropu ukazuje na još uvijek postojeći proces stvaranja i oblikovanja prostora špilje. Ovaj podzemni objekt je značajan po bogatstvu kalcitnih ukrasa te, kao takav, predstavlja jedan od vrijednih detalja našeg krša.

U sklopu močvarnog područja Crne Mlake nalaze se i istoimeni ribnjaci, koji su nastali na mjestu nekadašnje Male mlake uz rječicu Okičnicu. U šumskim sastojinama nalaze se: hrast lužnjak, poljski jasen, brijest, joha, topola i grab, te šumsko voće (divlja kruška i divlja jabuka). Usljed depresije i previsoke razine podzemne vode, šumsko tlo je minero-geno i močvarno. Močvarne površine i periferni dijelovi ribnjaka obrasli su vrbom rakitom, trskom, rogozom i sitom, a vodene površine prekriva lopoč, lokvanj i orašac. Od močvarne ornitofaune, koja je zastupana u velikom broju vrsta i primjeraka, najčešći su predstavnici: gnjurac čubasti, siva čaplja, čaplja danguba, čaplja bijela, žuta čaplja, gak kvakavac, patka divlja, patka njorka, crna liska, šljuka kokošica, čigra bjelokrila, čigra obična. U trsci gnijezde: trstenjak droščić, trstenjak cvrkutić i dr. U središtu rezervata-ribnjaka Crne Mlake nalazi se dvorac nekadašnjeg vlasnika ribnjaka Zwillinga, koji je okružen prostranim parkom. Zaštićen prostor ornitološkog rezervata je dobro očuvan kao obitavalište brojnih ptičjih vrsta. Rezervat Crna Mlaka uvršten je u popis Ramsarske konvencije i u projekt Ornitološki važnih područja u Europi IBA. Područje rezervata Crna Mlaka zaštićeno je 1980. godine. Popis vrijednih prirodnih područja nalazi se u Dodatku 3. a grafički prikaz u Dodatku 10.

NATURA 2000 područja na prostoru LAG-a SAVA: SCI¹ područja (hrv. POVS) koja zauzimaju 18.425,20 ha ili 23,57% površine LAG-a te SPA² (hrv. POP) zauzimaju površinu od 8.295,91 ha ili 10,61% površine. S obzirom da se ove dvije razine zaštite dijelom poklapaju, zaštićena površina iznosi 24.009,50 ha tj. 30,71%.

Na području LAG-a, kao i cijele ZŽ, očekuje se nepovoljan utjecaj klimatskih promjena koje će se, prije svega, odraziti na šumske ekosustave kao i područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja životinjskih i biljnih vrsta i njihovih staništa. Stoga je potrebno razvijati mjere koje će doprinosti smanjenju utjecaja klimatskih promjena na području LAG-a kao i planove upravljanja područjima NATURA 2000 (Dodatak 2.).

2.1.5. KULTURNO-POVIJESNA I TRADICIJSKA BAŠTINA

Područje LAG-a SAVA bilježi najstarije arheološke nalaze životinjskog svijeta koji pripadaju gornjem paleozoiku. Zub nosoroga *Rhinocerosa* i zubi prasloni *Dinotherium gigantum*, što je jedini nalaz ove vrste u Hrvatskoj, pronađeni su nedaleko od crkve u Mariji Gorici. Tragovi naseljenosti datiraju još iz doba neolitika, mlađe kameno doba, oko 4000 g. pr. Kr., o čemu svjedoči Arheološka zona općine Marija Gorica, gdje je na Škribula brijegu, u Hrastini, pronađena kamena sjekira izrađena metodom bušenja i brušenja, a neolitski čovjek koristio ju je kao univerzalni alat. Na prostoru općine Marija Gorica pronađeni su i arheološki nalazi datirani u starije željezno doba, a najnovije otkriće je grob konjanika s konjem iz 7.-6. st. pr. Kr. Arheološko nalazište Budinjak, u Samoboru, također svjedoči o naseljenosti iz razdoblja kasnog brončanog i starijeg željeznog doba. U antici, uz rijeku Savu, živjela su panonska plemena koja su, tijekom vremena, pala pod rimsku vlast čije tragove pronalazimo na

---

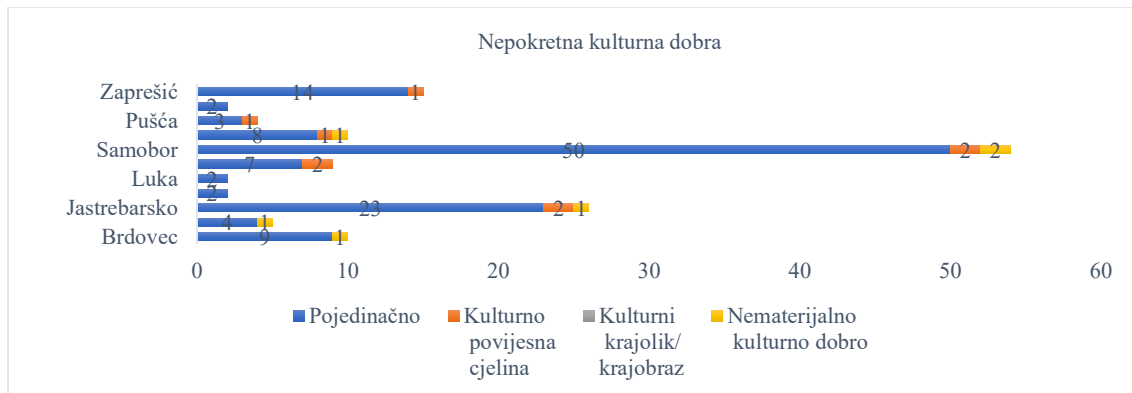
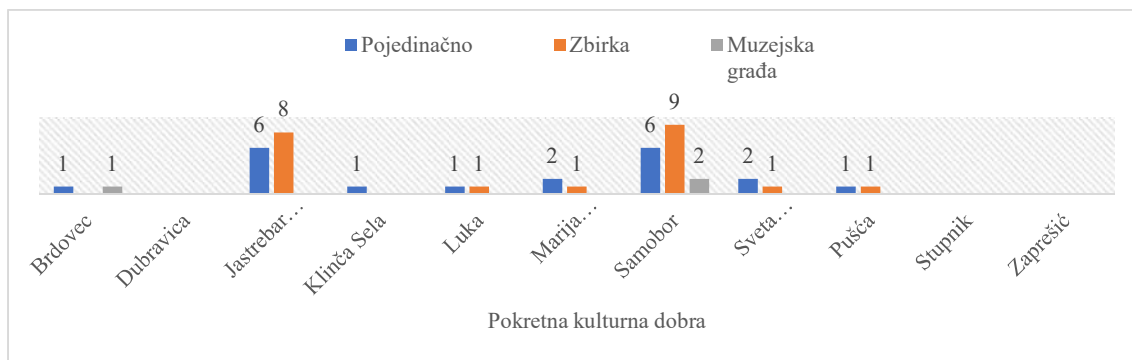
¹ Engl SCI hrv. POVS – područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove, odnosno područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih tipova od interesa za Europsku uniju, DZZP, 2015

² Engl SPA, hr. POP – područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti, DZZP, 2015

arheološkom nalazištu antičkog, ladanjsko-gospodarskog, kompleksa Laduč-Drenje (općina Brdovec), datiraju iz vremena 1. do 4. st. po. Kr. Značajnije plemićke obitelji koje su imale utjecaj na čitavo područje LAG-a, bili su Celjski, Frankopani, Erdödy i Kulmeri.

Na području LAG-a zaštićene su kulturno-povijesne cjeline gradova Jastrebarsko sa naseljem Slavetić, zatim Samobor, Sveta Nedelja te općina Marija Gorica i Pušća iz razdoblja od 13. do 19. stoljeća. Od 1809. do 1813. hrvatski krajevi južno od Save, pa tako Samobor i Jastrebarsko, ulaze u sastav Napoleonovih Ilirskih pokrajina te se nalaze pod francuskom upravom, čemu svjedoči i Napoleonova bolnica (Jastrebarsko) s početka 19. st. Bogatstvo kulturno-povijesnih znamenitosti očituje se u brojnim građevinama većinom s obilježjima baroka i klasicizma. Sjeverno od Save, zaprešićki kraj, kao dio susedgradsko-stubičkog vlastelinstva, od 15. do 18. st., broji čak šest sačuvanih dvoraca koji su dio „Zaprešićke staze dvoraca“. Nastajali su tijekom 18. i 19. st., često na mjestu puno starijih kurija, a ubrajaju se u najljepše primjerke u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Dvorac Januševac (općina Brdovec), spomenik najviše, nulte kategorije, prema nekim autorima, najljepši je spomenik klasicističke arhitekture u Hrvatskoj. U prvoj kategoriji zaštite je i barokni dvorac Lužnica u Šibicama (grad Zaprešić), kao tipičan vlastelinski posjed obitelji Rauch. U drugoj kategoriji zaštite su: Laduč (općina Brdovec), te Novi dvori u Zaprešiću, kao ostavština bana Josipa Jelačića koji je ovdje živio do svoje smrti. Osim dvoraca poznate su i stare kurije (najpoznatija u Kraju Donjem, općina Marija Gorica), te crkve: sv. Katarine (općina Pušća), Pohođenja Blažene Djevice Marije (općina Marija Gorica), sv. Vida (općina Brdovec) s elementima gotike, sv. Ane (općina Dubravica), sv. Roka (općina Luka) i crkve sv. Petra (Zaprešić). Na području LAG-a značajne su brojne kapelice, stare zagorske (tradicionalne) kuće i okućnice (u općinama Dubravica, Marija Gorica i Zaprešić). U nekim dvorcima danas su smještene zdravstvene ili socijalne ustanove (Dvorac Laduč), državna arhiva (Dvorac Januševac), gdje se pokazalo da je bilo koja namjena i korištenje, uz suradnju s konzervatorskom službom, bolja od stanja napuštenosti. Dvorac Kerestinec s perivojem (Sveta Nedelja) također je ostavština obitelji Erdödy. Na ovom području, od dvoraca poznati su i Balagovi dvori, te dvorac Reiser (Samobor), kao primjeri klasicističke izgradnje. Dvorac Oršić (Jastrebarsko) primjer je renesansnog dvorca koji je u vlasništvu iste obitelji još i danas. Zanimljiv primjer klasicističke gradnje je i dvorac Zwilling (ornitološki rezervat Crna Mlaka, Jastrebarsko) s imanjem na kojem se odvijala gospodarska djelatnost ribnjačarstva, te je, kao takav, jedini primjer ovakvog tipa usklađenosti prirodnog okruženja i kultiviranog prostora. U 16. st. započinje snažniji razvoj rudarstva u rudnicima bakra i željeza u Rudama (Samobor) čemu svjedoči Rudnik Sv. Barbare koji je obnovljen i 2012. otvoren za javnost. Na čitavom području LAG-a zaštićene su i brojne zgrade i vile kroz koje se mogu pratiti stilski pravci kroz noviju povijest (19.-20. st).

Od tradicijske baštine, na listi zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara nalaze se kajkavsko-donjosutlanski (ikavski) dijalekt koji je nastao pokajkavljenjem doseljenih čakavaca u 16. st. koji naseljavaju ove prostore bježeći pred Osmanlijama, a rasprostranjen je na području općina: Brdovec, Marija Gorica, Pušća i Dubravica (govor Dubravnice posebno je izdvojen i zaštićen). Ikavski dijalekt poznat je i na području sela Zdenčina (općina Klinča Sela), koje je naseljeno pred 450 godina za vrijeme osmanlijskih pohoda. Područje LAG-a poznato je po umijeću izrade ogrlica i to: pletene koladre na području sela Slavetić, Petrovina i Sveta Jana (Jastrebarsko), izrade samoborskog kraluša (pleteni kraluš i kraluš na košic) karakterističnog za samoborski kraj te izrade ogrlice - svetonedeljski kraluš. Samoborski kraj također je poznat i po tradicionalnoj pripremi kolača „rudarska greblica“ čija priprema vuče korijene od 16. st., kao glavnog jela samoborskih rudara. Prema podacima iz registra kulturnih dobara Ministarstva kulture, od 183 evidentirana dobra na području LAG-a SAVA, 133 su nepokretna kulturna dobra, 44 pokretna kulturna dobra i 6 nematerijalna kulturna dobra. (Dodatak 3.).

Slika 2. Kulturna dobra na području LAG-a SAVA. (Izvor: Ministarstvo kulture, 2017.)

2.1.6. STANJE DRUŠTVENE I KOMUNALNE INFRASTRUKTURE

Na području LAG-a programi **predškolskog odgoja i obrazovanja** te skrbi djece predškolske dobi ostvaruju se u dječjim vrtićima (državni vrtići, vrtići vjerskih zajednica te privatni vrtići) i drugim pravnim osobama (osnovnim školama, kao igraonice u knjižnicama, kraći programi pri sportskim ustanovama, kraći programi pri kulturnim ustanovama te kraći programi pri udrugama) koje ostvaruju programe predškolskog odgoja. Na području LAG-a SAVA sve JLS, na svom području, imaju organiziran predškolski odgoj uključujući i jaslice. Većinu vrtića potrebno je obnavljati i/ili opremiti ali upitna je spremnost projektne dokumentacije. Na području općine Pušća otvoren je i novi vrtić namijenjen djeci s teškoćama u razvoju, za potrebe cjelokupne Zagrebačke županije.

Mreža **osnovnih škola** obuhvaća sve gradove i općine LAG-a na način da svaka jedinica lokalne samouprave ima barem jednu osnovnu školu, a najveći broj osnovnih škola nalazi se na područjima gradova Samobora i Zaprešića te općine Brdovec (Dodatak 3.). Osim redovitih osnovnih škola, na području LAG-a nalazi se i osnovna škola za djecu i mladež s teškoćama u razvoju (Samobor), kao i dvije osnovne glazbene škole (Samobor i Jastrebarsko). U proteklom razdoblju, na području LAG-a, izgrađeno je i opremljeno nekoliko novih školskih objekata: u Svetoj Nedelji i Klinča Selu, zatim školska dvorana osnovne škole u Brdovcu i u Rakitju. U sljedećem planskom razdoblju planira se izgradnja nove škole u Jastrebarskom i dvodijelne dvorane škole u Klinča Selu te nekoliko dogradnji i obnova postojećih školskih objekata kao i izgradnja nove osnovne škole u Strmcu, s pripadajućom sportskom dvoranom.

Na području LAG-a nalaze se 4 **srednje škole**, u Jastrebarskom, Zaprešiću te Samoboru a velik dio učenika svoje srednjoškolsko obrazovanje dobiva u srednjim školama na području grada Zagreba. U gradu Zaprešiću nalazi se i Veleučilište Baltazar, čiji je osnivač grad Zaprešić. U

njemu je smješten i ogranak Studentskog centra što uvelike olakšava studentski život studentima s područja Grada Zaprešića i okolnih općina.

Na području LAG-a dobro je uspostavljena mreža **ustanova za kulturu, informiranje i tjelesnu kulturu** koja obuhvaća knjižnice, kazališta, kinematografe, muzeje, javne glazbene ustanove, otvorena ili pučka učilišta, arhive, javna glasila – televizijske i radiopostaje, izdavačke ustanove, umjetničke organizacije, informativne službe, zajednice i udruge tehničke kulture i drugo.

Od ustanova namijenjenih **cjeloživotnom učenju**, na području gradova Samobor i Zaprešić, nalaze se pučka otvorena učilišta, dok je, na području grada Jastrebarskog, ono obuhvaćeno djelatnostima Centra za kulturu Jastrebarsko.

Od **zdravstvenih ustanova** u LAG-u djeluje Dom zdravlja Zagrebačke županije, Ljekarne Zagrebačke županije, Zavod za javno zdravstvo Zagrebačke županije te Zavod za hitnu medicinu Zagrebačke županije. Dom zdravlja Zagrebačke županije temeljni je nositelj zdravstvene zaštite na primarnoj razini zdravstvene djelatnosti. Dom zdravlja, u svom sastavu, ima: obiteljsku (opću) medicinu, stomatološku zdravstvenu zaštitu, zdravstvenu zaštitu žena, zdravstvenu zaštitu dojenčadi i predškolske djece, medicinu rada, laboratorijsku, radiološku i drugu dijagnostiku, sanitetski prijevoz, fizikalnu medicinu i patronažu. Putem Doma zdravlja građanima se pruža i manji dio specijalističke zdravstvene zaštite, dok se veći dio specijalističke zdravstvene zaštite, kao i bolničko liječenje, obavlja u bolnicama u Zagrebu. Dom zdravlja ima ispostave na području LAG-a: Jastrebarsko, Samobor i Zaprešić. Zavod za javno zdravstvo Zagrebačke županije svoju djelatnost obavlja, također, u navedenim gradovima. U svakom gradu djeluje higijensko - epidemiološki odjel te odjel školske i sveučilišne medicine, a u Zaprešiću i Samoboru i Služba za prevenciju ovisnosti. Na području LAG-a djeluje i velik broj privatnih specijaliziranih ordinacija. Zavod za hitnu medicinu Zagrebačke županije organiziran je kroz tri ispostave na području LAG-a i u prostoru Doma zdravlja. U svakom gradu uspostavljeno je 5 timova (Jastrebarsko, Samobor, Zaprešić).

Ljekarne Zagrebačke županije osiguravaju opskrbu i izradu lijekova te opskrbu medicinskih proizvoda stanovništvu, zdravstvenim ustanovama i drugim pravnim osobama te zdravstvenim radnicima koji obavljaju privatnu. Na području LAG-a djeluju i brojne privatne ljekarne.

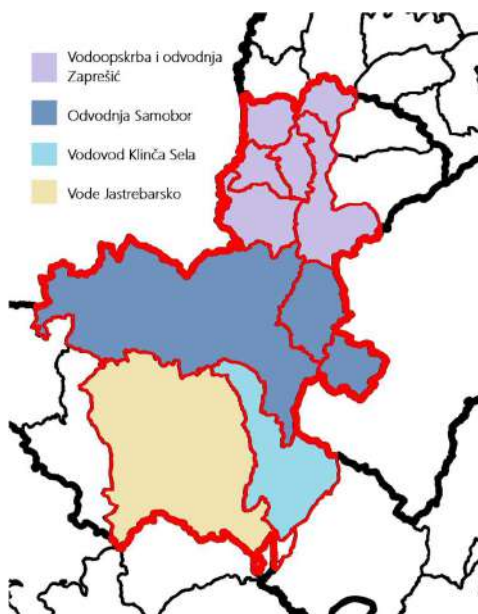
Domovi za starije i nemoćne postoje u svim JLS u LAG-u SAVA, osim na području Općine Dubravica. Na području LAG-a, kao i na području Zagrebačke županije, ne postoji palijativna skrb. Tek je u veljači 2017. godine donesen Zaključak o osnivanju projektnog tima za osnivanje palijativne skrbi na području Zagrebačke županije.

Na području LAG-a djeluju 2 javne **vatrogasne postrojbe** gradova Zaprešić i Samobor, 4 Općinske vatrogasne zajednice u Brdovcu, Dubravici, Mariji Gorici i Klinča Selu, Gradska vatrogasna Zajednica u Svetoj Nedelji i Jastrebarskom, 4 samostalna DVD-a na području općina Stupnik, Pušća i Luka te 4 vatrogasne postrojbe u gospodarstvu, Drvoproizvod, Palma u Jastrebarskom, Chromos iz Samobora i GVP Pliva iz Savskog Marofa, na području općine Brdovec (Dodatak 3.). Postoji potreba za opremanjem vatrogasnih domova, naročito u JLS gdje su DVD-i samostalni. Tehničke dokumentacije za opremanje su spremne obzirom da su projekti prijavljeni na nacionalni natječaj Podmjere 7.4.1. Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020.

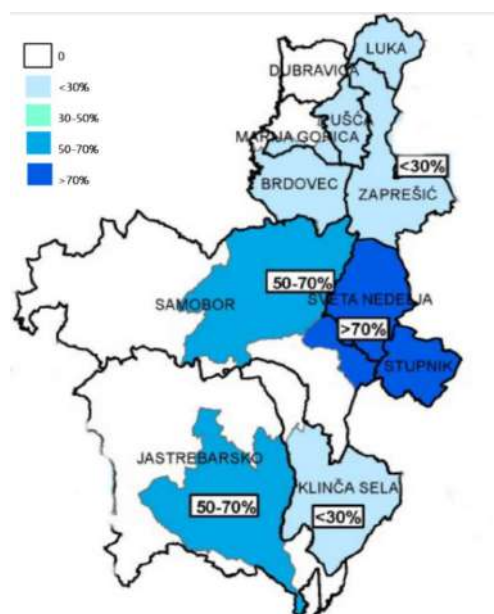
Na području LAG-a postoji velik broj objekata u funkciji **društvenih domova**, većinom su u, relativno, lošem stanju te slabo opremljeni. Tehničke dokumentacije za obnove društvenih domova spremne su obzirom da su JLS obnovu društvenih domova kandidirale na natječaje iz Programa ruralnog razvoja, no i na druge natječaje na nacionalnoj i europskoj razini.

Za **vodoopskrbu LAG-a** od najvećega su interesa postojeća i potencijalna crpilišta na području aluvijalne doline rijeke Save te izvorišta na području Samoborskog gorja. Crpilišta u području aluvija rijeke Save su (Dodatak 10.): crpilište "Strmec", koje podmiruje Grad Sveta Nedelja i grada Samobora; crpilište "Šibice", kojim se podmiruju potrebe vodoopskrbnog sustava "Zaprešić", odnosno krajnjeg sjeverozapadnog dijela LAG-a te crpilište "Bregana", koje je namijenjeno za podmirenje potreba na području Grada Samobora. Kao najznačajniji sustavi vodoopskrbe na području LAG-a izdvajaju se vodoopskrbni sustav grada Zagreba, kojim je obuhvaćeno područje općine Stupnik i gradova Sveta Nedelja i Samobor. Vodom se opskrbljuje iz crpilišta smještenih na području aluvija rijeke Save, a za visinske dijelove grada Samobora koriste se izvorišta Slapnica" i "Lipovec". Vodoopskrbnim sustavom "Zaprešić", riješena je vodoopskrba na području grada Zaprešića i općina: Brdovec, Pušća, Marija Gorica, Dubravica i Luka. Vodoopskrbni sustav "Jastrebarsko" opskrbljuje vodom područja grada Jastrebarskog i općine Klinča Sela (danas izdvojeni podsustavi). Vodoopskrba se temelji na korištenju više izvorišta smještenih na južnim obroncima Plešivice. Podzemne vode savskog aluvija znatan su, tj. osnovni resurs za cjelokupni razvitak gravitirajućeg područja Zagrebačke županije. Korištenjem podzemnih voda savskog vodonosnika osigurava se i vodoopskrba većega dijela susjedne, Krapinsko – zagorske županije (crpilište "Šibice").

Slika 3. Isporučitelji vodne usluge na području LAG-a SAVA

Slika 4. Postotak priključenosti stanovništva, po naseljima, na sustave odvodnje na području LAG-a

(Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Zagrebačke županije 2013.-2016., Obrada: LAG SAVA)

U 9 JLS obuhvaćenih LAG-om SAVA postotak priključenih kućanstava na sustav vodoopskrbe iznosi 100% dok je u Gradu Samoboru postotak 76%, Svetoj Nedelji 83% a u Stupniku svega 32% (Dodatak 19.). Ukupno je 89% stanovnika priključeno na vodoopskrbni sustav dok tu mogućnost ima ukupno 91% stanovništva. Isporučitelji vodnih usluga su Vodoopskrba i odvodnja Zaprešić, Odvodnja Samobor (Zagrebački holding - Vodoopskrba i odvodnja), Vodovod Klinča Sela, Vode Jastrebarsko (Slika 3.).

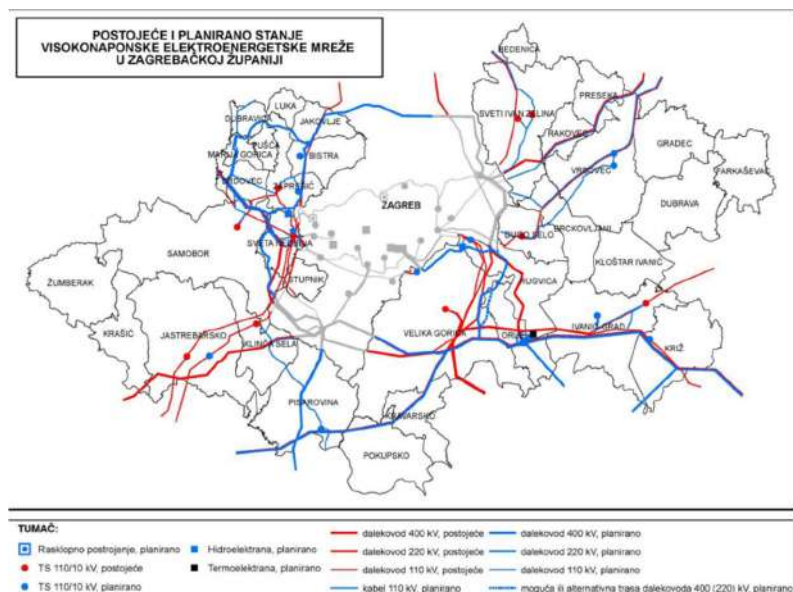
Na području LAG-a svi gradovi i općine imaju potpuno ili djelomično izgrađen **sustav javne odvodnje** određenog opsega (Dodatak 3.). Općenito, svi postojeći sustavi odvodnje uglavnom pokrivaju centralne dijelove naselja i gradova, te imaju više pojedinačnih ispusta u vodotoke. Kod većine manjih naselja odvodnja otpadnih voda je riješena putem sabirnih jama ili individualnih septičkih jama, uz ispušt otpadnih voda u obližnje vodotoke. Od brojnih aktivnosti u proteklom razdoblju na izradi projektne dokumentacije i izgradnji sustava javne odvodnje za Zagrebačku županiju, prema podacima Hrvatskih voda i javno dostupnim podacima, izdvajamo slijedeće: 2013. godine izrađen je Idejni projekt prikupljanja i odvodnje otpadnih voda s područja aglomeracije Samobor; 2014. godine u okviru projekta „Poboljšanje sustava vodoopskrbe i odvodnje Općine Klinča Sela“ koji će se sufinancirati sredstvima EU, izrađen je idejni projekt sustava javne odvodnje. Projektom se planira izgraditi oko 38 km kanalizacijske mreže i uređaj za pročišćavanje otpadnih voda kapaciteta 3.000 ES za I. fazu i 9.000 ES za II. fazu; 2015. godine započele su aktivnosti na projektu „Razvoj vodno komunalne infrastrukture aglomeracije Jastrebarsko“ koji će se sufinancirati sredstvima EU; 2015. godine započele su aktivnosti na izradi dokumentacije za Projekt Zagreb – razvoj sustava vodoopskrbe i odvodnje koji se odnosi na područje Zagreba te dijela Zagrebačke županije. Zahvat odvodnje obuhvaća područje Grada Sveta Nedelja te Općine Stupnik; 2016. godine započele su aktivnosti, uz suradnju i financiranje Hrvatskih voda, na projektu izgradnje uređaja za pročišćavanje otpadnih voda i kolektora odvodnje u Zaprešiću. U tijeku je priprema projektiranja II. i III. faze izgradnje uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. Projekt će se sufinancirati sredstvima EU; 2016. godine izrađena je „Novelacija studije izvodljivosti sustava odvodnje i uređaja za pročišćavanje otpadnih voda aglomeracije Samobor“ za potrebe pripreme dokumentacije za sufinanciranje projekta sredstvima EU fondova i dr.

Na području LAG-a organizirano **gospodarenje otpadom** provodi se putem više komunalnih društava u svim naseljima LAG-a popisanih u Dodatku 1. Sustav gospodarenja otpadom planiran je kao cjeloviti sustav gospodarenja otpadom temeljen na planiranom Županijskom centru za gospodarenje otpadom smještenom na lokaciji Tarno u Ivanić Gradu (ŽCGO) te usporednim korištenjem postojećih aktivnih odlagališta komunalnog otpada na području Zagrebačke županije, uz provođenje njihove sanacije. Prema podacima iz Izvješća o komunalnom otpadu za 2015. godinu koju je izradila Hrvatska agencija za okoliš i prirodu u studenom 2016. godine, na području LAG-a SAVA samo je jedno aktivno odlagalište otpada: Novi Dvori (Grad Zaprešić).

Cijelo područje LAG-a pokriveno je **elektroenergetskom mrežom** (Slika 5.) koja spada u distribucijsko područje Elektre Zagreb (pogoni: Zagreb, Samobor i Zaprešić) te Elektre Karlovac (Jastrebarsko, Klinča Sela, dio Samobora). Sigurnost te gustoća mreže na zadovoljavajućem je nivou te su gotovo sva kućanstva priključena na elektro-energetski sustav. Na području LAG-a za sada ne postoje značajni projekti OIE.

Poštanski i telekomunikacijski promet osiguran je na području LAG-a kroz četiri osnovna segmenta: javne komunikacije u nepokretnoj mreži, javne komunikacije u pokretnoj mreži, sustavi radiokomunikacija i sustavi poštanskog prometa (Dodatak 3.). U proteklom razdoblju donesena je Strategija razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2016. do 2020. godine (NN 68/16) kojom se utvrđuje da je razvoj infrastrukture i usluge širokopojasnog pristupa internetu, brzinama većim od 30 Mbit/s, od interesa za Republiku Hrvatsku kao jedan od preduvjeta razvoja suvremenog gospodarstva. Utvrđen je cilj, do 2020. godine - najmanje 50% kućanstva u Republici Hrvatskoj biti će korisnici usluge pristupa internetu brzinom od 100 Mbit/s ili većom. 29. rujna 2017. donesena je Strategija razvoja

informatijske i komunikacijske tehnologije na području Zagrebačke županije – Pametna Županija. Cilj ove strategije je podizanje kvalitete života građana, konkurentnosti gospodarstva i efikasnosti javne uprave na temeljnim načelima održivog razvoja uz primjenu informacijskokomunikacijske tehnologije (IKT).

Slika 5. Postojeće i planirano stanje visokonaponske elektroenergetske mreže u Zagrebačkoj županiji (Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Zagrebačke županije 2013.-2016.)

Planiranje razvoja **cestovne mreže** na državnoj, županijskoj i lokalnoj razini provodi se kroz prostorno plansku dokumentaciju, a u skladu sa Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske. U Dodatku 10. prukazano je postojeće i planirano stanje autocesta, državnih cesta i županijskih cesta na području LAG-a SAVA.

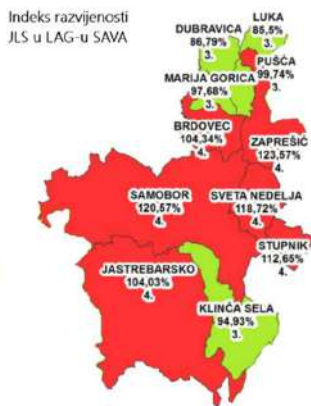
Željeznička infrastruktura je jedan od najnerazvijenijih vrsta prometne infrastrukture RH koji se očituje nedostacima u željezničkom sektoru, lošim tračnicama, zastarjelim željezničkim voznim parkom, te zastarjelom opremom za signalizaciju i komunikaciju. Zbog navedenog potrebno je obavljati kapitalne remonte na mnogim dionicama pruga, osobito na prugama od značaja za međunarodni promet. Cestovne prijelaze preko željezničke pruge potrebno je unaprijediti ugradnjom polubranika odnosno denivelacijom križanja. Područjem LAG-a prolaze željeznički koridori međunarodnog značaja.

Zračni promet organiziran je preko najbliže zračne luke Franjo Tuđman na području Grada Velike Gorice. Zračna luka iznimno je dobro povezana s područjem LAG-a SAVA autocestom A1 i A2.

Na planiranje **gospodarskih zona** veliki utjecaj imao je geostrateški položaj svake pojedine JLS, odnosno blizina grada Zagreba. Zbog manjih troškova poslovanja, a iste dostupnosti radne snage, gospodarstvenici svoje pogone sele izvan Zagreba, u njegovo neposredno okruženje. Također, niz pogodnosti koje investitorima pružaju gradovi i općine – poput nižeg komunalnog doprinosa, oslobođenja od plaćanja komunalne naknade te odlične prometne povezanosti i komunalne opremljenosti poduzetničkih zona, kao i kvalificirane radne snage, prostor LAG-a SAVA postaje sve zanimljiviji potencijalnim investitorima. Autoceste koje prolaze njezinim prostorom (neke poduzetničke zone smještene su uz sam izlaz s autoceste), željeznički koridori, kao i blizina Zračne luka Franjo Tuđman čine LAG povoljnim mjestom poduzetničkih

investicija. Na području LAG-a ukupno je 7 poduzetničkih zona (Dodatak 10.) ukupne površine 696,60 ha od kojih je 313,64 ha slobodno za investiranje (Dodatak 3.).

2.2. GOSPODARSKE ZNAČAJKE PROSTORA

Slika 6. Indeks razvijenosti JLS na području LAG-a SAVA (Izvor: *Izveštće o stanju u prostoru Zagrebačke županije 2013.-2016.* Obrada: LAG SAVA)

Jedan od važnijih pokazatelja o ukupnom stupnju razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave je njihovo ocjenjivanje i razvrstavanje prema stupnju razvijenosti. U skladu s Uredbom o indeksu razvijenosti (NN 63/10) indeks obuhvaća pet pokazatelja: stopu nezaposlenosti, dohodak po zaposleniku, proračunski prihod jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave, opće kretanje stanovništva i stopu obrazovanosti. Prvi izračun indeksa razvijenosti za sve županije, gradove i općine u Republici Hrvatskoj proveden je 2010. godine. Nakon toga, 2013. godine, uslijedio je drugi izračun indeksa razvijenosti kojeg su rezultati objavljeni u Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN 158/13), trenutno je u tijeku priprema za primjenu novog sustava razvrstavanja JLS prema Indeksu razvijenosti jer se postojeći pokazao neprikladan.

Prosječan indeks razvijenosti LAG-a iznosi 104,43%, sukladno podacima iz Tablice 6. (Dodatak 3.). Dio JLS nalazi se u III skupini razvijenosti, a dio u IV, odnosno u kategoriji 100% do 125% nacionalnog prosjeka. Najveći stupanj razvijenosti u LAG-u, a ujedno i na području ZŽ, imaju jedinice lokalne samouprave u zapadnom dijelu Županije: gradovi Zaprešić (123,57%), Samobor (120,57%) i Sveta Nedelja (118,72%) te općina Stupnik (112,65%). U razdoblju od 2010.-2013. razvidan je porast ukupnog indeksa razvijenosti na području LAG-a SAVA. Kako indeks razvijenosti nije relevantan pokazatelj razvijenosti svih naselja unutar pojedine JLS, LAG je, uz pomoć JLS, izradio 4 kategorije u koje su svrstana naselja ujutar LAG-a te će se kategorizacija naselja uvrstiti u kriterije odabira projekata. Tablica naselja nalazi se u Dodatku 1., Tablica 3. Važno je napomenuti kako će se navedene vrijednosti uskoro mijenjati radi izmjene metodologije izračuna indeksa razvijenosti i njegove kategorizacije, na nacionalnoj razini.

Zagrebačka županija provodi brojne mjere za poticanje razvoja gospodarstva u vidu kreditnih linija, jamstava za kredite, žene poduzetnice, izrade projektne dokumentacije za gospodarske objekte, financiranje projekata poticanja korištenja obnovljivih izvora energije i zaštite okoliša i sl. Prema Fininjoj Analizi financijskih rezultata poslovanja poduzetnika s područja ZŽ u 2015. godini, iz lipnja 2016., Zagrebačka županija je imala 6.529 poduzetnika s 47.988 zaposlenih. U prosjeku, kod jednog poduzetnika bilo je zaposleno 7,35 zaposlenika. Dakle, 6,1% poduzetnika odnosno 5,7% zaposlenika Republike Hrvatske nalazilo se u Zagrebačkoj županiji. Na području LAG-a a ujedno i ZŽ broj poduzetnika i zaposlenika bilo je smješteno na području Grada Svete Nedelje (10% i 14%) i Samobora (16% i 12,7%). Za razliku od obrtnika, broj poduzetnika se u promatranom razdoblju iz godine u godinu povećavao. Paralelno s povećanjem broja poduzetnika rastao je i broj zaposlenika, što je utjecalo na pad

broja nezaposlenih. U promatranom razdoblju povećao se broj osiguranih osoba koje su radile kod pravnih i fizičkih osoba, dok se broj obrtnika i poljoprivrednika smanjivao.

2.2.1. POLJOPRIVREDA I ŠUMARSTVO

Poljoprivreda je jedna od značajnijih gospodarskih djelatnosti od koje su posebno zastupljena stočarska proizvodnja, voćarstvo, proizvodnja krmnog bilja, proizvodnja kravljeg mlijeka, jaja, vina i grožđa. Prema podacima Upravnog odjela za poljoprivredu, ruralni razvitak i šumarstvo Zagrebačke županije, u promatranom razdoblju uočeni su sljedeći problemi u razvoju poljoprivrede: velik broj malih, usitnjenih, nekonkurentnih poljoprivrednih gospodarstava; usitnjenost i neuređenost poljoprivrednih površina; zastarjela tehnika i tehnologija proizvodnje; izostanak stabilne i kvalitetne proizvodnje; nema prepoznatljivih proizvoda s većom dodanom vrijednošću; nedostatna tržišna infrastruktura (hladnjače, veletržnice); neorganiziranost poljoprivrednih proizvođača; niska obrazovana razina poljoprivrednika; nesređena imovinsko-pravna pitanja poljoprivrednog zemljišta; niska razina poduzetničke inicijative na poljoprivredi i selu; napuštanje sela i poljoprivrede; nekonzistentna gospodarska politika razvoja poljoprivrede i ruralnih područja.

Tablica 2. Prikaz korištenih poljoprivrednih površina prema kulturi po JLS na području LAG-a SAVA

Grad/općina	ORANICA	LIVADE	PAŠNJACI	VINOGRAD	VOĆNJAK	VRT	TRSTIK	ŠUMA	NEPLODNO	Ostalo zemljište	Ukupno (ha)
Brdovec	372,49	51,13	19,64	10,77	14,54		0,18	17,59		5,79	492,19
Dubravica	423,49	250,35	26,00	25,25	9,36			46,08		5,82	786,36
Jastrebarsko	2.196,31	1.213,23	105,47	448,44	87,84			139,31		94,30	4.284,90
Klinča Sela	1.444,54	496,12	91,27	40,55	37,41			207,80		16,15	2.333,85
Luka	257,55	155,44	42,27	12,52	7,00			27,81		2,90	505,50
Marija Gorica	150,40	79,13	15,66	12,47	15,70			16,75		3,74	293,85
Pušća	265,21	90,68	31,64	11,04	28,72			23,51		4,84	455,64
Samobor	958,19	556,60	125,89	58,89	36,97			300,52	0,77	30,91	2.068,89
Stupnik	287,69	58,09	1,86	0,12	5,94			2,38		2,41	358,50
Sveta Nedelja	420,92	111,27	18,69	12,08	27,21	0,04		63,77		8,89	662,93
Zaprešić	525,55	187,12	32,32	22,73	23,37			52,68		9,14	853,05
LAG (ha)	49.495,67	4.754,29	2.586,78	1.711,10	1.039,84	0,14	294,50	5.102,31	12,71	953,26	75.952,48
LAG (%)	65,2	19,4	3,4	2,3	1,4	0,0	0,4	6,7	0,0	1,3	100,0

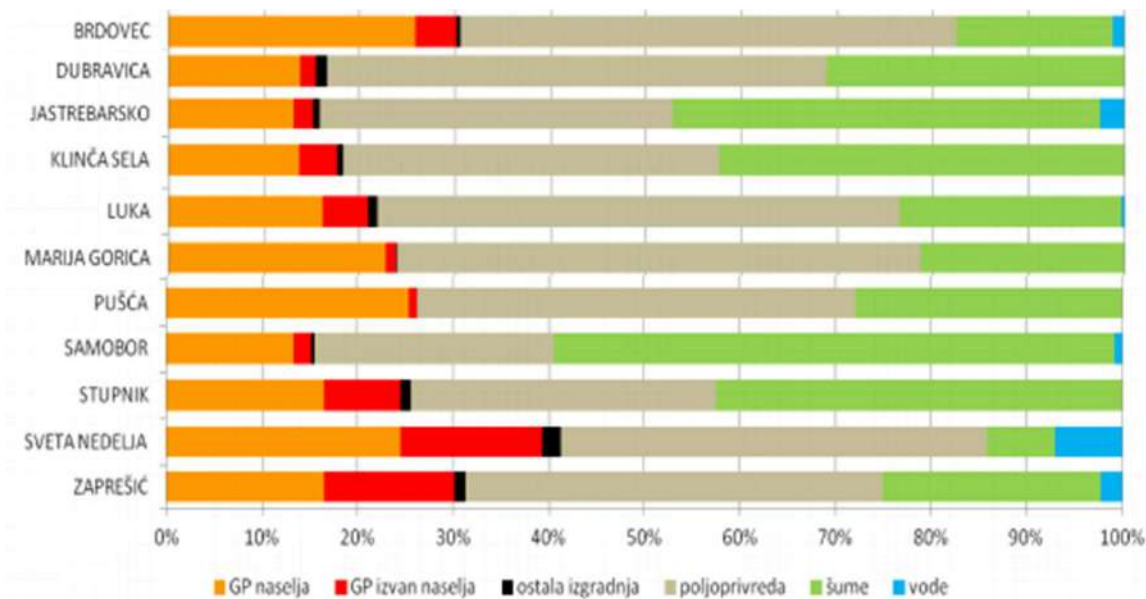
(Izvor: Nacrt prijedloga županijske razvojne strategije Zagrebačke županije do 2020.)

Na području LAG-a SAVA djeluje 3532 poljoprivrednih proizvođača (Izvor: APPRRR) koji ostvaruju potporu za obradu ukupno 9.577,94 ha poljoprivrednih površina (Izvor: Savjetodavna služba za 2015.g). 81 poljoprivredno gospodarstvo ostvaruje potpore za mlade poljoprivrednike, 18 na osnovi ekološke poljoprivrede a 32 za očuvanje izvornih i zaštićenih pasmina. Na području LAG-a svega 9 (0,5%) poljoprivrednika obrađuje površine veće od 100 ha, dok njih 1637 obrađuje površine do 10 ha - od toga 918 (52,22%) površine do 3 ha. Ukupno korištena poljoprivredna površina po ha prikazana je u Tablici 2.

Na području LAG-a ukupno je 11.557 uvjetnih grla (Dodatak 3.) što predstavlja 19,58% uvjetnih grla na području cjelokupne ZZ. U proteklom razdoblju evidentan je pad govedarske i

svinjogojske proizvodnje, dok se rast bilježi u ovčarsko-kozarskoj proizvodnji. Kako je bogatstvo voda jedna od bitnih značajki područja LAG-a te budući da je gotovo čitav prostor, od Savskog Marofa nizvodno, šire vodozaštitno područje, intezivna poljoprivreda (koja obavezno uključuje gnojidbu mineralnim gnojivima) ne može biti primjerena ovom prostoru. Na tom području moguće je predvidjeti ekstenzivnu poljoprivrednu proizvodnju (proizvodnja zdrave hrane npr. bez umjetnih gnojiva) s osnovnom i detaljnom mrežom odvodnje i po potrebi, ovisno o održavanju podzemnih razina, drenažom. Raspodjela planirane namjene i korištenja prostora po gradovima i općinama grafički je prikazana na Slici 7.

Slika 7. Raspodjela planirane namjene i korištenja površina po gradovima i općinama na području LAG-a Sava (Izvor: *Izješće o stanju u prostoru Zagrebačke županije 2013. – 2016.*)

Stanje šuma na površinama u državnom vlasništvu znatno je bolje (dvostruko veća drvena zaliha, veći etat), no u šumama u privatnom vlasništvu, pa je unapređenje gospodarenja šumama u privatnom vlasništvu prepoznato kao prioritet u razvoju korištenja tog prirodnog resursa. Provedbom više znanstvenih projekata na području Županije utvrđeni su glavni razvojni problemi vezano za gospodarenje privatnim šumama. Među navedenim ističu se velika rascjepkanost i usitnjenost šumskog posjeda (prosječna veličina šumskog gospodarstva je 0,65 ha), visoka prosječna starost i nizak stupanj obrazovanja šumoposjednika, ekstenzivno i nestručno gospodarenje privatnim šumama, niska drvena zaliha i njena loša struktura, zamjena vrjednijih vrsta manje vrijednim, izostanak odgovarajuće obnove sastojina i slaba otvorenost privatnih šumskih kompleksa (nedostatak šumskih puteva i cesta). S ciljem unapređenja gospodarenja privatnim šumama na području Zagrebačke županije, a u suradnji s djelatnicima savjetodavne službe, Županija šumoposjednicima dodjeljuje potpore za biološku obnovu šuma i nabavu sitne šumske mehanizacije za provedbu radova biološke obnove šuma.

Slatkovodno ribarstvo prisutno je na području Grada Jastrebarskog (Crna Mlaka) i jedino je područje na kojem se uzgaja slatkovodna riba na području LAG-a SAVA.

2.2.2. TURIZAM

Unatoč povoljnim uvjetima za razvoj turizma, prostor LAG-a ne iskorištava svoj potencijal u ovom sektoru. Jedan od ključnih razloga manjeg broja noćenja je nedovoljno kvalitetnih i adekvatnih ugostiteljskih i smještajnih kapaciteta kao i uređenih turističkih sadržaja i uređene turističke infrastrukture za potrebe turističkih aktivnosti. Ukupni smještajni kapaciteti su skromni, mali broj ležajeva. U strukturi ponude, seoskih domaćinstava sa smještajnim kapacitetima i pansiona, što je osnova ruralnog turizma, također je vrlo malo i to samo u nekim dijelovima. Na području LAG-a ukupno je 930 kreveta što čini 44% ukupnih kreveta na području Zagrebačke Županije (Dodatak 3.).

Turistička kretanja i prognoze sukladno istraživanjima Instituta za turizam su sljedeća:

1. Tržište se sve više diferencira u smislu grupa potrošača koji se razlikuju u odnosu na dob, potrebe, prihode, preferencije i navike. Promjene koje obilježavaju suvremeno društvo odražavaju se uvelike na potrebe suvremenih turista vezane uz odmor i putovanja.
2. Tako se preferiraju putovanja koja pružaju “doživljaj” koji pridonosi “osobnom rastu” i donosi nova iskustva koja “šire vidike”.
3. Današnji kupci imaju veliku moć odlučivanja i zbog potrebe za sudjelovanjem i ulaganjem u sebe traže turističke proizvode “po svojoj mjeri”. U tom smislu naglašen je individualizam, zainteresiranost za različite aspekte destinacije od povijesti, stila života lokalnog stanovništva, gastronomije do običaja.
4. Osim navedenih skupina vezanih uz stil života, važno je navesti i potrošače koji imaju specifične interese i hobije u svakodnevnom životu. Ti se interesi obično prenose i na vrijeme odmora te se time kreiraju specifični interesni segmenti: biciklisti, prirodnjaci, gurmani, “ljubitelji kulture” itd.

Potencijal za razvoj turizma utemeljen je prvenstveno na: atraktivnoj prirodnoj i kulturnoj baštini (velike zaštićene površine, površine pod šumom, očuvan ruralni prostor, brojnim lovištima, izvorima termalne vode, rijekama, potocima, jezerima i ribnjacima), području parkova prirode u ŽŽ (Žumberak-Samoborsko gorje i Medvednica); vinskih cesta Plešivice i Samobora i dr.

Koliko će se, međutim, od tog značajnog turističkog potencijala iskoristiti, ovisi o prometnoj i informacijskoj dostupnosti turistima i posjetiteljima te o stupnju turističke opremljenosti resursa, smještajnih kapaciteta, ulaganja u ljudske resurse u turizmu, posebno u edukaciju, kvalitetu turističkih usluga i razvoj novih turističkih proizvoda.

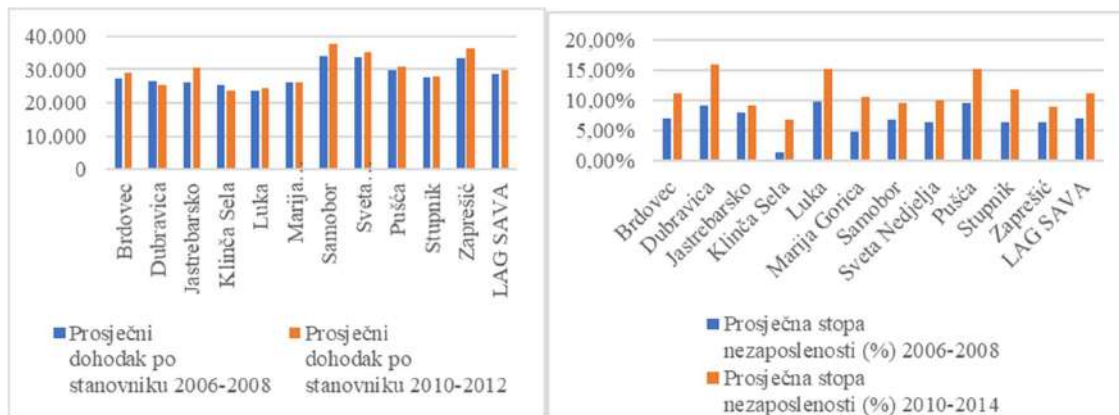

2.2.3. TRŽIŠTE RADA

Radno aktivno stanovništvo LAG-a SAVA u starosti od 15-64 godine, prema popisu stanovništva iz 2011. godine iznosi 85.018 osoba što predstavlja 62,79% ukupnog stanovništva LAG-a. Žena ima 39.605 a muškaraca 34.940 (Dodatak 1.). Najviše radno aktivnog stanovništva prisutno je u gradu Samoboru, 25.579 osoba, gdje je ujedno i najveći postotak nezaposlenih osoba.

Iako podaci pokazuju kako ukupan prosječni dohodak na području LAG-a raste, zabrinjava činjenica kako raste i udio prosječne stope nezaposlenosti u promatranom razdoblju. Prosječna nezaposlenost porasla je s 6,87% na 11,25% prema podacima MRRFEU-a (Slika 8.).

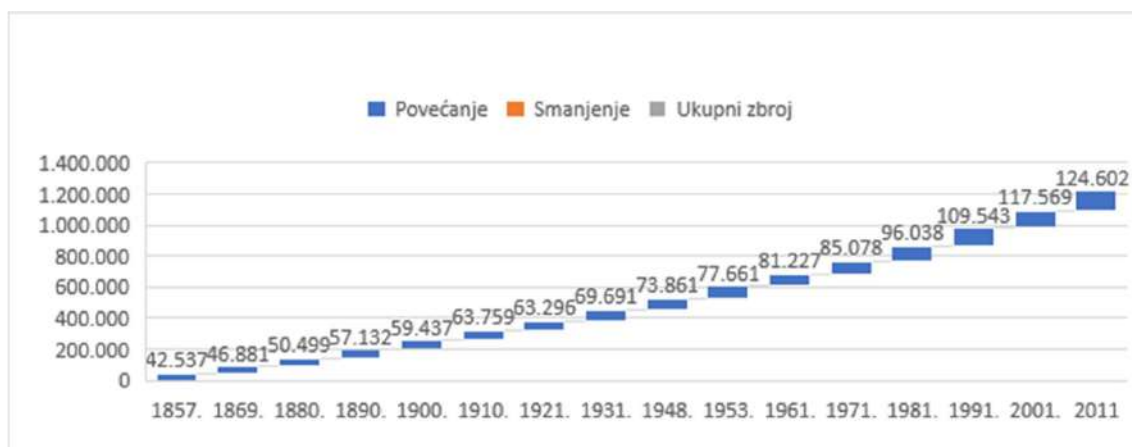

Slika 8. Prosječni dohodak i stopa nezaposlenosti na području LAG-a SAVA
(Izvor: MRRFEU)

Visokoobrazovano stanovništvo u LAG-u broji 14.001 osobu tj. 11,24% ukupnog stanovništva LAG-a u dobi od 15-64 godine. Ova populacija je velik razvojni potencijal LAG-a i nosi posebnu težinu u suvremenom društvu temeljenom na znanju. Rast prosječne prosječne stope nezaposlenosti ukazuje na ozbiljne strukturne poteškoće u funkcioniranju lokalnog gospodarstva. Stanje nezaposlenosti, prema podacima HZZ-a u rujnu 2017., govori kako je na području LAG-a bilo 3519 nezaposlenih osoba (Dodatak 3.). Najugroženija su skupina mladi do 29 godina koji čine ukupno 25,32% nezaposlenih te žene koje čine 54,28% od ukupno nezaposlenih osoba. Isto tako, problematična je i starija populacija koja ne ispunjava uvijete za mirovinu. Važno je napomenuti kako je informatička pismenost, sukladno popisu stanovništva iz 2011. godine, čak 89,70%.

2.3. DEMOGRAFSKE I SOCIJALNE ZNAČAJKE PODRUČJA

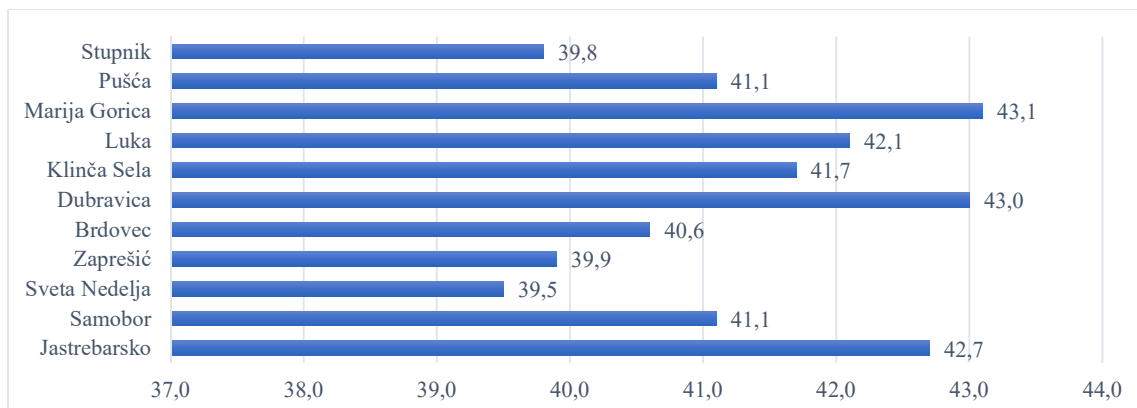

Slika 9. Stanovništvo LAG-a SAVA od 1857. do 2011. (Izvor: DZS)

U 2001. godini LAG SAVA imala je 117.569 stanovnika odnosno 2,65% stanovništva RH. 2011 godine broj stanovnika povećao se za 7.033 osobe, pa je tako, na području LAG-a, živjelo 124.602 stanovnika, što predstavlja 39,23% stanovništva ŽŽ te 2,91% stanovnika RH.

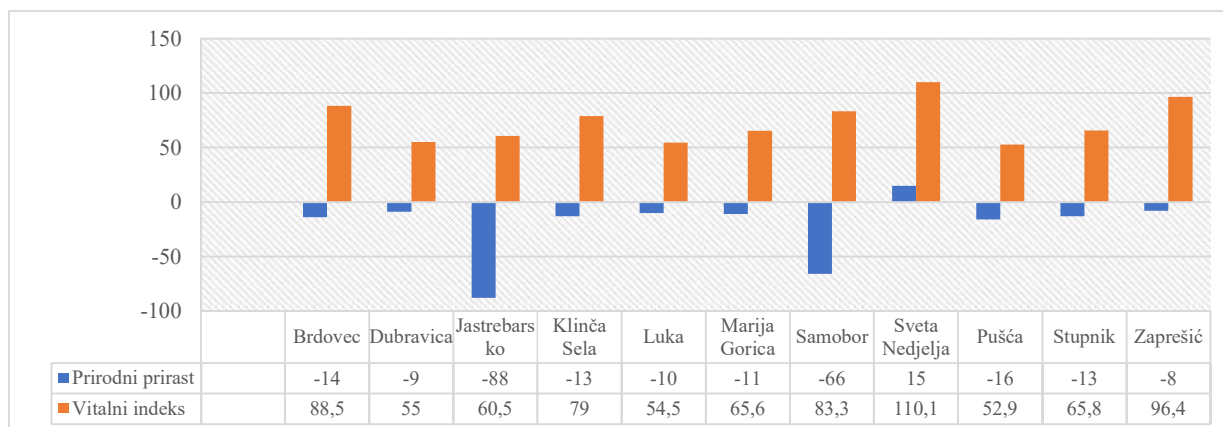
Stanovništvo na području LAG-a i demografski razvoj može se pratiti od 1857. godine. Ovi pokazatelji pokazuju konstantan porast broja stanovnika od 1857. do zadnjeg popisa

stanovništva 2011. godine, pa je tako broj stanovnika od 1857. godine porastao za 82.065 osoba tj. za 192,93%.

Slika 10. Prosječna starost stanovnika LAG-a SAVA (Izvor: DZS)

Demografija na razini LAG-a SAVA može, i treba se, uspoređivati s regionalnim demografskim pokazateljima na razini središnje Hrvatske i cijele države. LAG je područje koje, do zadnjeg popisa stanovništva, nije bilo izloženo procesima depopulacije. Najbolji pokazatelji demografskog stanja na području LAG-a su prosječna starost stanovnika, indeks starenja, prirodni prirast i vitalni indeks. Prosječni indeks starenja stanovnika LAG-a SAVA iznosi 110,43 što je ispod državnog prosjeka (115,0). Prosječna starost stanovnika LAG-a je 41,33 godine što je manje od prosjeka Republike Hrvatske (41,7 godina). Najmlađe stanovništvo nalazi se na području Grada Svete Nedelje (39,5 godina), a najstarije na području Marije Gorice (43,1 godina).

Slika 11. Prirodni prirast i vitalni indeks na području LAG-a SAVA (Izvor: DZS)

Prosječni prirodni prirast LAG-a ima negativan prirast i iznosi -21, dok vitalni indeks, odnosno broj živorođenih na 100 umrlih, iznosi 73. Pozitivan prirast te vitalni indeks ima jedino grad Sveta Nedelja (Dodatak 3.).

U obrazovnoj strukturi stanovništva je 0,3% stanovništva tj. 336 nepismenih osoba starijih od 10 godina. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine bez završenog osnovnoškolskog obrazovanja, među stanovništvom starim 15 i više godina, je 746 osoba što iznosi 0,59% ukupnog stanovništva LAG-a. Srednjoškolsko obrazovanje ima 60.309 osoba tj. 48,40%

stanovništva LAG-a dok je visoko obrazovano svega 15.737 osoba tj. 12,63% ukupnog stanovništva LAG-a. Kako je u planiranju jačanja ljudskih resursa iznimno važna informatika pismenost tako je područje LAG-a u povoljnoj situaciji obzirom da je 89,70% stanovništva informatički pismeno. Ovaj podatak iznimno je važan obzirom da implementacija modernog ruralnog razvoja nije moguća bez informatičkog znanja (npr. korištenje AGRONET sustava).

Razvijenost **civilnog društva** se, između ostalog, mjeri i brojem organizacija civilnog društva koje aktivno djeluju na nekom području. Na području LAG-a SAVA registrirano je 1265 udruga od kojih se 184 (14,54 %) bave kulturnom djelatnošću a 287 (22,67 %) sportskom. LAG SAVA ima jak razvoj civilnog društva i to u širokom području od vatrogasnih udruženja i vjerskih humanitarnih udruga do organizacija za djecu i mlade, sportsko-rekreativnih udruženja kao i specijaliziranih udruga koje se brinu o okolišu, kulturnoj baštini i folkloru ili razvijaju ruralni turizam na način da svojim djelovanjem upotpunjuju turističku ponudu područja. Velik broj udruga s područja LAG-a sufinancira se iz proračuna JLS i regionalne samouprave. Udruge svojim djelovanjem nastoje zadovoljiti potrebe vlastitog članstva, korisnika iz djelokruga njihovih djelatnosti, a jedan dio zadovoljava i vitalne društvene i socijalne potrebe.

3. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA, UKLJUČUJUĆI SWOT ANALIZU

3.1. IDENTIFIKACIJA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA LAG-A

Razvoj poljoprivrede i ruralnog turizma- glavni potencijal LAG-a

LAG SAVA karakterizira velik broj poljoprivrednih gospodarstava te poljoprivrednih potencijala koji nisu iskorišteni u dovoljnoj mjeri. Neki od identificiranih razvojnih problema na području poljoprivrede su: velik broj malih, usitnjenih, nekonkurentnih, poljoprivrednih gospodarstava, usitnjenost i neuređenost poljoprivrednih površina (sustavi za navodnjavanje i odvodnju), zastarjela tehnika i tehnologija proizvodnje, izostanak stabilne i kvalitetne proizvodnje, neorganiziranost poljoprivrednih proizvođača, niska obrazovana razina poljoprivrednika, izgubljena nada u poljoprivredu i selo, podcjenjivanje vlastitog, seoskog, seljačkog, domaćeg. Kao razvojni potrebe/potencijali identificirani su: stvaranje konkurentnih i održivih poljoprivredna gospodarstava, okrupnjivanje poljoprivrednih posjeda, uređenje poljoprivredne površine. Isto tako, stvaranje prepoznatljivih proizvoda s većom dodanom vrijednosti, uvođenje nove tehnologije i proizvodnje, uvođenje mladih poljoprivrednika u poljoprivrednu proizvodnju i poslovanje, jačanje, oživljavanje i očuvanje tradicijskih vrijednosti sela i poljoprivrede (arhitekture, zanata, običaja ...) i dr. Zbog neposredne blizine grada Zagreba, koji iz godine u godinu bilježi sve veći broj noćenja, otvara se mogućnost osmišljavanja turističke ponude i povećanja dolazaka i na područje LAG-a SAVA, obzirom da turizam još uvijek nije zaživio u svom punom potencijalu. Razvojni problemi identificirani na području LAG-a su: nedovoljno valorizirani i iskorišteni prirodni, kulturni i drugi potencijali za razvoj turizma usprkos blizini velikog turističkog emitivnog tržišta kao što je grad Zagreb, nedovoljna prepoznatljivost i osmišljenost turističkog proizvoda i turističkog branda, nemogućnost korištenja turističkih atrakcija i resursa (dvorci, kurije i dr.) za turističke, muzejske, smještajne, kongresne i druge komplementarne ponude zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa. (npr. dvorac Januševac u kojem je Državni arhiv), potrebno povećati broj smještajnih kapaciteta i adekvatno riješiti strukturu smještaja, neravnomjerna potražnja – vikendom iznad kapaciteta, u tjednu niska razina potražnje. Razvojne potrebe/potencijali identificirani na području LAG-a su: unaprjeđenje ponude na području parkova prirode

Žumberak-Samoborsko gorje i Medvednica te vinskih cesta Plešivice i Samobora, unaprijeđenje i proširenje komplementarne turističke ponude, razvoj smještajnih kapaciteta na ruralnom području vinskih cesta kao i ostalog područja. Povećanje i poboljšanje smještajnih kapaciteta u ruralnom području (mali obiteljski hoteli), kampovi uz glavne magistralne prometnice i autoceste, poglavito kod Jastrebarskog. Poticanje JLS da obnove atraktivne kulturno-povijesne sadržaje koje imaju i stvore nove (kapitalna ulaganja u obnovu muzeja, galerija i starih gradskih jezgri, dvoraca i dr.). Izgradnja biciklističkih staza i šetnica, povećati kvalitetu i profesionalizam sudionika turističke ponude. Razvoj turističkih projekata na strateškim lokacijama te porezni poticaji kako bi se privukli razvojni ulagači. Kako područje LAG-a obiluje prirodnom i kulturnom baštinom, kao i područjima u NATURA 2000, posjeduje velik potencijal za razvoj turizma, posebice selektivnih oblika koji se zasnivaju na održivom korištenju vrijedne prirodne baštine.

Kulturno-povijesna i tradicijska baština

Na području LAG-a nalazi se 183 kulturna dobra upisana u Registar kulturnih dobara RH (od toga 133 nepokretna kulturna dobra, (pojedinačna, kulturno-povijesne cjeline i kulturni krajolici), 44 pokretna (pojedinačna, zbirke i muzejska građa), te 6 nematerijalnih kulturnih dobara (Dodatak 3.). Bogata kulturna baština i zaštićene tradicijske vrijednosti nisu prepoznate u dovoljnoj mjeri te se, kao takve, u dovoljnoj mjeri ne vrednuju i ne koriste kao jedan od značajnih razvojnih resursa LAG-a. Po bogatstvu kulturnih dobara prednjači grad Samobor s 71 kulturnim dobrom evidentiranim na svom području što čini 38,80% ukupnih kulturnih dobara na području LAG-a, dok je na začelju općina Stupnik sa svega 2 kulturna dobra na svom području. Identificirani razvojni problemi su: bogata kulturna baština, tradicijske vrijednosti, koje se u dovoljnoj mjeri ne prepoznaju i ne koriste kao jedan od značajnih razvojnih resursa, nedovoljna briga za očuvanje identiteta i tradicijskih vrijednosti, nedovoljna briga vlasnika o održavanju i obnovi kulturnih dobara, nedovoljna financijska sredstva za sustavnu obnovu kulturne i prirodne baštine, neprimjeren odnos građana prema kulturnoj baštini (devastacija zaštićenih spomenika kulture, neriješeni imovinsko-pravni odnosi i dr.). Razvojne potrebe i potencijali prepoznati su u: sustavnom praćenju stanja kulturnih dobara, vrednovanju povijesne graditeljske strukture, očuvanju i razvijanju identiteta vlastitog prostora, predviđanju i provođenju mjera koje će osigurati očuvanje kulturne baštine na svim razinama planiranja. Također, važno je planirati uređenje i urbano definiranje nedovršenih i degradiranih prostora s ciljem ispravne prezentacije kulturne baštine, te ukoliko je primjenjivo, obnoviti zgrade kulturne baštine prema najvišim energetske standardima. Kako su sredstva za sustavnu obnovu kulturne baštine nedostatna, nužno je koristiti sve raspoložive izvore financiranja, posebice one bespovratne.

Razvoj profitnog i neprofitnog (društvenog) poduzetništva s jačanjem civilnog društva

Velike razvojne mogućnosti područja leže u mogućnosti udruživanja u zadruge ili proizvođačke organizacije koje će, objedinjavanjem vlastite proizvodnje, postati konkurentniji na tržištu te, na taj način, omogućiti podizanje kvalitete i kvantitete lokalnih poljoprivrednih proizvoda. Potrebno je poticati suradnju među poduzetničkim inicijativama te obratiti pažnju na povećanje prihoda osjetljivim društvenim skupinama, posebice ženama i mladima. Potencijal razvoja društvenog poduzetništva leži u proizvodnom ali i sektoru turizma, koji može omogućiti otvaranje zelenih radnih mjesta te razvijanje sustava proizvoda s dodanom vrijednosti koji traže više radne snage. Razvojem društvenog poduzetništva omogućuje se samodostatnost na lokalnoj razini i jačanje javnih usluga bez dodatnih opterećenja lokalnih proračuna. Civilni sektor može postati jedan od ključnih nositelja razvoja područja uključivanjem osjetljivih skupina u opći razvoj kako usluga, koje su važne za rast kvalitete života stanovnika (poput

pružanja njege starijim i nemoćnim osobama), tako i razvoj lokalnih proizvoda koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja.

3.2. SWOT ANALIZA

GOSPODARSKI RAZVOJ	
SNAGE	SLABOSTI
Dobar geoprometni položaj (zeleni prsten Grada Zagreba, prometna povezanost) (blizina zračne luke, autocesta, željeznica) Republike Slovenije	Nedovoljna iskorištenost zemljišta (poljoprivrednih površina) i neujednačena razvijenost komunalne infrastrukture
Prirodni resursi (šume, zemljište, rudna bogatstva, zalihe pitke vode)	Nedovoljna razvijena mreža obrazovnog sustava za obrazovanja kako poduzetnika tako i radne snage
Bogata kulturno-povijesna baština	Nedovoljno valorizirana kulturna i prirodna baština
Kapaciteti za razvoj poljoprivrede (ratarstvo, povrtlarstvo i vinogradarstvo)	Nepovezanost gospodarskih subjekata u turizmu
Kapaciteti za razvoj prerađivačke industrije (prehrambene, metalo- prerađivačke, tekstilne i drvne industrije)	Nedovoljna ulaganja u promociju turizma i nedoređene potencijalne kulturne atrakcije
PRILIKE	PRIJETNJE
Razvitak integralnog prijevoza– na državnoj i regionalnoj razini, (željeznica, međumjesni promet)	Niska educiranost stanovništva o načinu korištenja prostora (niska ekološka svijest)
Korištenje sredstava nacionalnih i europskih fondova u razvoju lokalnog gospodarstva	Neusklađenost obrazovne strukture radne snage i potreba za radnom snagom subjekata gospodarstva koji pretendiraju novim tehnologijama
Razvoj različitih oblika turističke ponude vezane uz kulturno-povijesnu baštinu	Administrativne prepreke razvoju turizma
Pristup jedinstvenom EU tržištu	Neprovedba reformi na nacionalnoj razini kroz porezno i drugo rasterećenje gospodarstva
DRUŠTVENI RAZVOJ	
SNAGE	SLABOSTI
Razvijena mreža škola kako osnovnih tako i srednjih škola	Nedostatak sredstava za podizanje kvalitete obrazovanja (niska opremljenost školskih institucija - interaktivne učionice za stjecanje novih znanja)
Razvijena mreža ustanova prilagođenih potrebama stanovništvu (zdravstvena zaštita, socijalna skrb, športske i druge udruge potpomognute od županije i jedinica lokalne samouprave)	Nedovoljno razvijena mreža predškolskih institucija (vrtići)
Blizina grada Zagreba i mogućnost bolničkog liječenja u bolničkim ustanovama na području grada Zagreba	Slaba pokretljivost radne snage i niska razvijenost njenih vještina posebno kod nezaposlenih osoba srednjih godina
Provedba značajnog broja preventivnih zdravstvenih programa i programa za promicanje i očuvanje zdravlja	Dugotrajna i povećana nezaposlenost
Postojanje prirodnih resursa za razvoj zdravstvenog turizma	Nedovoljno razvijeni kapaciteti za planiranje i provedbu projekata iz EU fondova
Postojanje dodatnih oblika pružanja socijalnih usluga za starije i nemoćne osobe – domovi socijalne skrbi, obiteljski domovi i	Nedovoljno razvijeno pružanje socijalnih usluga u zajednici te nedovoljno razvijena palijativna zdravstvena skrb

udomiteljske obitelji, te usluge pomoći u kući (ali nužno daljnje unaprjeđenje)	
Mogućnost energetske iskoristivosti i financijske dobiti (energetski neiskorišteni otpad, mogućnost korištenja vrijednih komponenti otpada, mogućnost financijske dobiti prodajom pojedinih vrsta otpada)	Nedostatak stručnih kadrova u zdravstvu na tržištu rada
	Nedostatak financijskih sredstava za financijske potpore programima organizacija civilnog društva (zdravstveni, socijalni, humanitarni i sl. programi)
	Neuključenost lokalnog stanovništva u nedostatan broj educiranog kadra u turizmu
	Pojava siromaštva
	Postojanje nerazvijenih područja u sklopu određenih gradova i općina uz nedostatak sredstava kako bi se podigao njihov razvoj
	Nedostatak financijskih sredstava za razvoj kulturnoga i društvenoga identiteta lokalnih zajednica
PRILIKE	PRIJETNJE
Korištenje potencijala Zagreba kao obrazovnog centra u obrazovanju mladih Zagrebačke županije kroz modele besplatnoga prijevoza i stipendija (korištenje socijalnih fondova Europske unije)	Nizak stupanj koordinacije na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini u cilju razvoja
Korištenje Europskih fondova u razvoju programa cjeloživotnoga učenja	Odlazak mladih i obrazovanih (iseljavanje u "stare" članice EU)
Poticanje razvoja kulturne i kreativne industrije (dizajn, glazba, moda i dugo)	Neredovito ulaganje u razvoj infrastrukture koja podržava razvoj školstva i zdravstvene zaštite na području Zagrebačke županije iz razloga nedostatka financijskih sredstava
Poticanje razvoja sporta	Nedostatak financijskih sredstava za financijske potpore programima organizacija civilnog društva (zdravstveni, socijalni, humanitarni i sl. programi)
Organizacija nacionalnih i međunarodnih događaja u cilju promocije područja LAG-a	Devastacija područja pretjeranom izgradnjom
Podizanje kvalitete zdravstvene infrastrukture i zdravstvenih usluga	
Razvoj turizma "doživljaja"	
Znanstvena i stručna podloga kroz pozitivna iskustva za programiranje, planiranje i provedbu projekta razvoja gospodarstva, društvenih djelatnosti i zaštite okoliša	
ZAŠTITA OKOLIŠA	
SNAGE	SLABOSTI
Područja očuvane prirode (raznoversna flora i fauna)	Nerazvijena mreža upravljanja otpadom (odvajanje otpada u mjestu nastanka, selektivno prikupljanje, mreža reciklažnih dvorišta)
Osnovane su i djeluju Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i trgovačko društvo Gospodarenje otpadom Zagrebačke županije	Stvaranje divljih deponija (niska educiranost lokalnoga stanovništva s područja ekologije)
Izgradnja županijskog centra za gospodarenje otpadom, sukladno Strategiji gospodarenja otpadom	Nelegalna i neplanska gradnja (uzurpacija najkvalitetnijega poljoprivrednoga zemljišta)

	Nedovoljna suradnja s gradom Zagrebom i ostalim gradovima Zagrebačke županije na području upravljanja održivoga razvoja
	Ograničeni kapaciteti za prijavu projekata upravljanja održivim razvojem na fondove Europske unije
PRILIKE	PRIJETNJE
Suradnja u području zaštite okoliša, razvoj ekoturizma, podizanje energetske učinkovitosti u javnim institucijama	Neusklađenost zakona viših nivoa (nacionalnih) i nedosljedna primjena na regionalnoj i lokalnoj razini
Razvoj projekata kod korištenja alternativnih izvora energije (termalne vode, sunčeva energija, bio masa)	Neusklađena i nedorečena zakonska regulativa
Pronalaženje izvora financiranja kroz fondove Europske unije koji bi financirali projekte održivoga razvoja	Decentralizacija obveza koje nisu praćene i financijskim sredstvima
Jačanje i organizacija civilnoga društva u razvoju LAG-a SAVA	

4. OPIS CILJEVA LRS TE INTEGRIRANOG I INOVATIVNOG KARAKTERA LRS UKLJUČUJUĆI JASNE I MJERLJIVE POKAZATELJE ZA IZLAZNE POKAZATELJE ILI REZULTATE

Temeljem zaključaka lokalnog razvojnog partnerstva tijekom konzultacijskih procesa izrade nove LRS LAG-a SAVA, donesena je odluka kako će se promijeniti opći ciljevi, indikatori, smanjit će se broj Mjera te će se promijeniti alokacije kako bi se uskladile s ostvarenim sredstvima. Sukladno rezultatima SWOT analize i analize stanja kao i rezultatima online ankete provedene na području LAG-a SAVA od 06. - 15. rujna 2017. definirana je vizija, strateški ciljevi, prioritetne mjere i tipovi operacija na područja LAG-a. Opći strateški ciljevi strategije su: Razvoj konkurentne poljoprivrede na području LAG-a SAVA i poticanje razvoja specifičnih oblika turizma te razvoj kvalitete života revitalizacijom opće društvene potporne infrastrukture te suradnje i umrežavanja u svrhu sinergijskih djelovanja razvojnih dionika ruralnog područja LAG-a. Uloga ove razvojne strategije kao i prethodne, a čija su načela osnova za osmišljavanje vizije je: jačati gospodarske mogućnosti područja s razvojem poljoprivrede i drugih djelatnosti koje omogućuju održiv razvoj područja; razvijati poduzetničko razmišljanje i kulturu te pomoći razvoju poduzetništva na ruralnom području, posebno razvoju obiteljskih gospodarstava, malog poduzetništva i obrtništva te osigurati kvalitetu života stanovnika, a time i opstojnost lokalnog stanovništva LAG-a. Ostvarivanje vizije i ciljeva, LAG SAVA želi postići djelovanjem kroz nove prioritetne Mjere odnosno aktivnosti kojima želi dugoročno pridonijeti razvoju područja te uspostaviti trajne temelje za dugoročan i uspješan razvoj koji će se prvenstveno zasnivati na vlastitim snagama i mogućnostima, te nedovoljno korištenim prirodnim, kulturnim i tradicijskim vrijednostima. Putem društvenog i ljudskog potencijala lokalnog razvojnog partnerstva želi se omogućiti daljnju zaštitu i očuvanje prirodne i kulturne baštine, te poticanje gospodarskog razvoja na način uvođenja inovativnih tehnoloških procesa, visokih ekoloških standarda, kako bi što manje negativno djelovali na okoliš. Ključna razvojna pretpostavka koja lokalno partnerstvo vodi u postizanju ciljeva i razvojne vizije jest uvažavanje svakog stanovnika LAG-a i njegovo poticanje i potpora za aktivno sudjelovanje u razvoju, posebno onih skupina koje su često

neuključene u društvena zbivanja, poput mladih, žena, starijih te osoba s invaliditetom i drugih ranjivih skupina. Lokalna razvojna strategija LAG-a SAVA do 2020-te godine predstavlja razvojni okvir djelovanja lokalnog razvojnog partnerstva. Njome se želi dalje jačati sinergija vlastitih resursa i snaga, postizanje ujednačenog održivog razvoja cijelog kraja, te povećanje kvalitete života i rada lokalnih stanovnika. Sve navedene smjernice rezultirale su jedinstvenom misli vodiljom, odnosno razvojnom vizijom LAG-a koja ostaje nepromijenjena i glasi:

"Zajednica sretnih i zadovoljnih ljudi u zdravom okruženju, koji svoj napredak temelje na uvažavanju kulturnih i tradicionalnih vrijednosti te učinkovitim i uravnoteženom korištenju svih raspoloživih ljudskih, prirodnih i gospodarskih potencijala"

Kod osmišljavanja strateških razvojnih ciljeva, vodilo se računa o usklađenosti s prioritetima Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020. koji su usklađeni s prioritetima drugog stupa (ruralni razvoj) ZPP-a Europske unije:

1. poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima (razvoj baza podataka u ruralnim područjima; jačanje veza između poljoprivrede, šumarstva LRS LAG-a SAVA 2014-2020 27 i znanstvenog sektora) (op.a. kojem LRS direktno doprinosi samim djelovanjem ureda LAGa putem provedbe aktivnosti podmjera 19.3 i 19.4);
2. jačanje održivosti i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede, promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija te davanje potpore održivom upravljanju šumama;
3. promicanje organizacije prehrambenog lanca, dobrobiti životinja i upravljanja rizicima u poljoprivrednom sektoru;
4. obnavljanje, očuvanje i jačanje poljopriv. i šumskih ekosustava (bioraznolikost, voda, tlo);
5. promicanje učinkovitog korištenja resursa (vode i energije) i davanje potpore prelasku na gospodarstvo s niskom emisijom ugljika (korištenjem obnovljive energije, smanjenjem emisija stakleničkih plinova, očuvanjem i pohranjivanjem ugljika);
6. promicanje društvene uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj (jednostavnije otvaranje radnih mjesta, promicanje lokalnog razvoja, pojačana dostupnost informacijskih i komunikacijskih tehnologija),

a doprinosom kojima se direktno ostvaruju sva tri cilja ZPP-a:

1. poticanje konkurentnosti poljoprivrede, među ostalim, i kroz višenamjensku i tehnološki inovativnu proizvodnju prilagodljivu klimatskim promjenama te tehnološki moderniziranu prehrambeno-prerađivačku industriju;
2. osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima i akcije protiv klimatskih promjena uz provedbu načela zaštite okoliša i prirode te očuvanje genetskih izvora;
3. postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava i zajednica, uključujući stvaranje i zadržavanje radnih mjesta.

Pri planiranju aktivnosti/tipova operacija za provedbu LRS a time razvojnih ciljeva LAG se prvenstveno vodio implementacijom načela LEADER-a/CLLD-a za razdoblje 2014.-2020. koje je prioritetno usmjereno na inovacije, zaštitu okoliša i smanjenje utjecaja na klimatske promjene te na postizanje planiranih rezultata koji donose trajne i vidljive promjene. Načela kojima se u pripremi i planiranju provedbe lokalnog razvoja vođenog lokalnom zajednicom vodio LAG SAVA su temeljena na osnovnim načelima CLLD-a odnosno doprinosu ciljeva primjene LEADER pristupa u RH u razdoblju 2014. - 2020.:

- razvoj utemeljen na definiranim značajkama, potrebama i mogućnostima lokalnog područja;
- strategija je u potpunosti izrađena prema stvarno iskazanim potrebama lokalnih dionika implementacijom pristupa odozgo prema gore;
- tijekom izrade LRS posebna pažnja je posvećena jačanju javno-privatnog partnerstva odnosno integraciji LAG-a kao nositelja razvoja lokalnog područja, te razvoju i definiranju inovativnog, integriranog i multisektorskog pristupa lokalnom razvoju, umrežavanju i suradnji, te
- decentraliziran pristup lokalnom razvoju.

Očekivani učinci navedenih općih ciljeva moraju biti jasno (mjerljivo) usmjereni ostvarivanju razvojne vizije područja no prvenstveno moraju doprinositi komplementarnosti s razvojnim ciljevima Programa ruralnog razvoja 2014.-2020. za čiju realizaciju je i namijenjena ova LRS, koja u suštini, predstavlja projektni prijedlog za višegodišnje financiranje implementacije CLLD-a iz Mjere 19, Programa ruralnog razvoja do 2020.-te godine. Dakle, definirane ciljeve LAG SAVA postići će implementacijom prioriteta mjera odnosno aktivnosti s pripadajućim tipovima operacija usmjerenim sustavu provedbe temeljem 8. načela CLLD-a (decentralizirana provedba lokalnog razvoja vođenog lokalnom zajednicom). Vodeći se svim navedenim smjernicama, metodom „odozdo prema gore“, LAG SAVA definirao je prioriteta tipove operacija i mjere koji su doveli do artikulacije strateških (specifičnih) ciljeva, shematski sažeto prikazano:

Strateški ciljevi (SC) LAG-a u 2014.-2020.	Prioritetne Mjere (M) 2014.-2020. za ostvarenje strateških ciljeva	Prioritetni tipovi operacija (TO) 2014.-2020, za realizaciju mjera kojima se ostvaruju strateški ciljevi
SC1 Razvoj konkretne poljoprivrede na području LAG-a SAVA i poticanje razvoja specifičnih oblika turizma	M 1.1 Potpora razvoju poljoprivrednih gospodarstava	TO 1.1.1 Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava TO 1.1.2 Potpora razvoju i modernizaciji poljoprivrednih gospodarstava
	M 1.2. Potpora razvoju diverzifikacije djelatnosti i specifičnih oblika turizma u ruralnim područjima LAG-a	TO 1.2.1. Potpora razvoju šumskih područja TO 1.2.2 Potpora stvaranju nepoljoprivrednih djelatnosti i turizma
SC2 Razvoj kvalitete života revitalizacijom opće društvene potporne infrastrukture te suradnje i umrežavanja u svrhu sinergijskog djelovanja razvojnih dionika ruralnog područja LAG-a	M 2.1 Potpora razvoju javne društvene infrastrukture	TO 2.1.1 Potpora razvoju opće društvene infrastrukture te poboljšanju uvjeta života na ruralnom prostoru
	M 2.2 Potpora aktivnostima suradnje i umrežavanja unutar i izvan područja LAG-a	TO 2.2.1 Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a TO 2.2.2 Jačanje kapaciteta LAG-a i lokalnih dionika za provedbu LRS s provedbom operacija unutar CLLD strategije

4.1. CILJEVI, MJERE I TIPOVI OPERACIJA LRS ZA PODRUČJE LAG-A TEMELJENI NA MOGUĆNOSTIMA PRR 2014-2020

Strateški cilj 1³		Razvoj poljoprivrede i prerade drveta poticanjem uvođenja novih tehnologija i stvaranja proizvoda s dodanom vrijednosti temeljeno na načelima održivog razvoja	
Obrazloženje, svrha, cilja			
<p>Analiza značajki područja, provedena anketa te SWOT analiza pokazale su kako su na području LAG-a SAVA turizam i poljoprivreda spadaju u najperspektivnije djelatnosti. Cijelo područje ima sve prirodne preduvjete za razvoj stočarstva, vinarstva, voćarstva, povrćarstva, kozarstva i d. poljoprivrednih djelatnosti kao i razvoja nepoljoprivrede tj ruralnog turizma u sklopu PG-a. Poljoprivredna gospodarstva stare i smanjuju proizvodnju osim za vlastite potrebe. S druge strane, prisutan je lagani razvoj integrirane te dijelom i ekološke poljoprivrede. Aktivnostima koje će doprinijeti realizaciji ovog specifičnog cilja želi se doprinijeti razvoju malih PG kroz poticanje modernizacije proizvodnje poljoprivrednih proizvoda visoke dodane vrijednosti i razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na PG ciljem diverzifikacije, ali i povezivanja turizma i poljoprivrede kroz očuvanje okoliša.</p>			
Očekivani rezultati provedbom LRS			
<ul style="list-style-type: none"> • Rast zaposlenosti u projektima financiranim iz javnih sredstava EFPRR/PRR 2014.-2020. za 2 zaposlena. • Povećanje broja projekata sufinanciranih iz javnih sredstava PRR 2014.-2020. za 45 projekata • Rast broja gospodarstava koji dobivaju potporu za razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava za 10 gospodarstava • Povećanje ulaganja u restrukturiranje i/ili modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava za 150.000,00 EUR • Povećanje za 30 ha površina šuma / drugih šumskih područja za koje su sklopljeni ugovori o upravljanju kojima se podupire bioraznolikost 			
Predviđena financijska alokacija za provedbu do 2023.			
<p>➤ 61,63% sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020 (583.050,00 EUR) SC1: 46,96% ukupnog iznosa LAG-a za provedbu podmjera 19.2-19.4 PRR 2014.-2020. koji iznosi 1.241.690,63 EUR</p>			
Indikatori (mjerljivi pokazatelji) rezultata/naziv pokazatelja (<i>result indicators</i>), CMES/CMEF			
Ukupna isplaćena sredstva (EUR) iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020 (javni rashodi)	Ukupan broj sufinanciranih projekata iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020	Broj kreiranih radnih mjesta putem sufinanciranih projekata iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020	
583.050,00	45	2	
Izvor informacija	Izvjешća APPRRR i Lokalne akcijske grupe SAVA		
Prioritetne mjere (aktivnosti) za postizanje cilja (očekivanih rezultata) s pripadajućim tipovima operacija za njihovu realizaciju prema mogućnostima PRR 2014.-2020.			
Broj i naziv prioritetne Mjere (aktivnosti)	Sukladnost s Mjerom PRR	Broj i naziv tipa operacije za provedbu Mjere	Sukladnost s tipom operacije iz PRR

³ Temeljem Ugovora o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5777 potpisanim između LAG-a SAVA i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

M 1.1. Potpora razvoju poljoprivrednih gospodarstava	6	TO 1.1.1 Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	6.3.1				
	4	TO 1.1.2 Potpora razvoju i modernizaciji poljoprivrednih gospodarstava	4.1.1				
M 1.2. Potpora razvoju diverzifikacije djelatnosti i specifičnih oblika turizma u ruralnim područjima LAG-a	8	TO 1.2.1 Potpora razvoju šumskih područja	8.5.2				
	6	TO 1.2.2 Potpora razvoju nepoljoprivrednih djelatnosti i turizma	6.4.1				
Doprinos prioritetima i fokus područjima PRR		2	4	6			
		2A	4A	6A			
Prioritetna Mjera Potpora razvoju poljoprivrednih gospodarstava (aktivnost) 1.1							
Obrazloženje Mjere (grupe operacija za provedbu LRS)							
<p>Putem ove Mjere i pratećih tipova operacija za njezinu provedbu LAG će sufinancirati ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju i nepoljoprivrednu djelatnost kako bi se poboljšala ukupna učinkovitost i održivost PG-a, uključujući zaštitu okoliša. Ulaganja se odnose na sve poljoprivredne sektore prihvatljive na razini PRR RH. Ulaganja u nove i inovativne tehnologije doprinjet će smanjenju troškova proizvodnje i poboljšanje kvalitete poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda te time ostvariti pozitivan učinak na dohodak, kao i na otvaranje novih radnih mjesta i njihovu održivost. Također, obzirom na činjenicu kako se poljoprivreda na području LAG-a zasniva na malim PG-ima, ovom mjerom se planira potaknuti posebno njihov razvoj kako bi ista postala gospodarski održiva. LAG svojim aktivnostima treba potaknuti održivo korištenje svoje resursne razvojne osnove odnosno kulturno – povijesne/tradicijske i prirodne baštine diverzificiranjem djelatnosti prvenstveno na poljoprivrednim gospodarstvima kako bi prihodi stanovnika što manje ovisili o jednom izvoru prihoda. Time će LAG, ujedno, stvoriti raznoliku ponudu proizvoda i usluga putem kojih će i cijelo područje postati prepoznatljivo na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Mjerom će se obuhvatiti i poljoprivrednici koji izlaze iz definicije malih poljoprivrednih gospodarstava sukladno izračunu ekonomske veličine obzirom da se analizom potreba terena ustvrdilo kako postoji velika potreba za financiranjem i ovog segmenta poljoprivrednika.</p>							
Predviđena financijska alokacija za provedbu do 2023.							
<p>➤ 31,71 % sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020 (300.000,00 EUR). M 1.1: 24,16% ukupnog iznosa LAG-a za provedbu podmjera 19.2-19.4 PRR 2014.-2020. koji iznosi 1.241.690,63 EUR (100%)</p>							
Odgovorni za provedbu Mjere (aktivnosti) 1.1							
Lokalna akcijska grupa SAVA , potporne organizacije i ustanove u javnom vlasništvu, privatne konzultantske tvrtke i organizacije koje će pružiti potporu ciljanim skupinama odnosno korisnicima – nositeljima projekata.							
Vremensko razdoblje za provedbu aktivnosti do 2020. (i broj projekata)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	0	0	10	15	0
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.

Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (% , 19.2)	N/A	N/A	0	0	15,86	15,86	0																																
Prioritetna Mjera (aktivnost) 1.2 Potpora razvoju diverzifikacije djelatnosti i specifičnih oblika turizma u ruralnim područjima LAG-a																																							
<p>Objasnenje Mjere (grupe operacija za provedbu LRS)</p> <p>Područje LAG-a SAVA predstavlja iznimno značajni prostor riznice nacionalnog identiteta kojeg je potrebno očuvati i razvijati aktivnostima revitalizacije kulturno-povijesne i tradicijske baštine koje su neminovno povezane s visoko vrijednom prirodnom baštinom. Analiza stanja razvidno je pokazala kako cijelo područje nema vidljiv identitet i prepoznatljivost odnosno ne koristi svoje komparativne prednosti. Uzrok tomu leži u općem slabijem gospodarskom razvoju, starenju stanovništva, ali i odlasku mladih u urbana područja s većim razvojnim mogućnostima. Ova mjera poboljšati će općekorisne funkcije šuma te će dugoročno povećati i njihovu gospodarsku vrijednost. Projekti unutar ove mjere učinit će rekreacijske, turističke i zdravstvene koristi šuma dostupnijima ruralnom i ostalom stanovništvu, što će doprinijeti povećanju njihove okolišne vrijednosti. Nadalje, realizacija ove mjere istaknut će specifične dijelove šumskih ekosustava ili područja od posebnog značaja. Mjera pridonosi povećanju javne dobrobiti i rekreacijske vrijednosti šuma kao i povećanju svijesti javnosti o važnosti očuvanja i održivog upravljanja šumskim ekosustavima, što će doprinijeti očuvanju i poboljšanju biološke raznolikosti, uključujući područja mreže Natura 2000. U okviru mjere potpore će se dodjeljivati i za razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti na ruralnom području kako bi se razvila dodatna turistička ponuda te iskoristila blizina grada Zagreba i sve većeg broja gostiju u glavnom gradu.</p> <p>Predviđena financijska alokacija za provedbu do 2023.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ 29,92 % sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020 (283.050,00 EUR) <p>M1.2: 22,80% ukupnog iznosa LAG-a za provedbu podmjere 19.2-19.4 PRR 2014.-2020. koji iznosi 1.241.690,63 EUR (100%)</p> <p>Odgovorni za provedbu Mjere (aktivnosti) 1.2</p> <p>Lokalna akcijska grupa SAVA, potporne organizacije i ustanove u javnom vlasništvu, privatne konzultantske tvrtke i organizacije koje će pružiti potporu ciljanim skupinama odnosno korisnicima – nositeljima projekata.</p> <table border="1"> <tr> <td>Vremensko razdoblje za provedbu aktivnosti do 2020. (i broj projekata)</td> <td>2014.</td> <td>2015.</td> <td>2016.</td> <td>2017.</td> <td>2018.</td> <td>2019.</td> <td>2020.</td> </tr> <tr> <td></td> <td>N/A</td> <td>N/A</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>13</td> <td>7</td> </tr> </table> <table border="1"> <tr> <td>Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (% , 19.2)</td> <td>2014.</td> <td>2015.</td> <td>2016.</td> <td>2017.</td> <td>2018.</td> <td>2019.</td> <td>2020.</td> </tr> <tr> <td></td> <td>N/A</td> <td>N/A</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>0</td> <td>14,06</td> <td>15,86</td> </tr> </table> <p><i>Napomena: Detaljna razrada strateškog cilja te prioritetnih Mjera (aktivnosti) s pripadajućim tipovima operacija, pripadajućim indikatorima mjerenja rezultata (result indicators) i isporuka (output indicators), ciljanim korisnicima i kriterijima prihvatljivosti, nalazi se u Dodacima 4. i 6.⁴</i></p>								Vremensko razdoblje za provedbu aktivnosti do 2020. (i broj projekata)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.		N/A	N/A	0	0	0	13	7	Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (% , 19.2)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.		N/A	N/A	0	0	0	14,06	15,86
Vremensko razdoblje za provedbu aktivnosti do 2020. (i broj projekata)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.																																
	N/A	N/A	0	0	0	13	7																																
Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (% , 19.2)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.																																
	N/A	N/A	0	0	0	14,06	15,86																																

⁴ Napomena: Sve navedeno u detaljnim razradama strateškog cilja vezano uz tipove operacija koje je izabrao LAG, a koje moraju biti sukladne tipovima operacije iz Programa ruralnog razvoja RH, konzultativnog su karaktera budući LAG ne može ni na koji način utjecati na moguće promjene nacionalne regulative odnosno okvira za provedbu istih, nakon donošenja usklađenja LRS, a sukladno Pravilniku za provedbu Mjere 19 (NN 96/2017) i Ugovorom o dodjeli sredstava odabranom LAG-u.

Strateški cilj 2⁵	Razvoj kvalitete života revitalizacijom opće društvene potporne infrastrukture te suradnje i umrežavanja u svrhu sinergijskog djelovanja razvojnih dionika ruralnog područja LAG-a
Objašnjenje, svrha, cilja	
<p>Rekonstrukcijom i izgradnjom male infrastrukture u ruralnim područjima stvaraju se preduvjeti za poticanje društveno-gospodarskog rasta. Područje LAG-a SAVA, radi ograničenih prihoda jedinica lokalne samouprave ima smanjene mogućnosti razvoja opće društvene infrastrukture, posebno one vezane uz sport i rekreaciju te druge različite aspekte važne za društveni život lokalnih, ruralnih zajednica. Razvoj društvene infrastrukture značajan je kako za lokalno stanovništvo tako i za sve posjetitelje ovog područja. Također, suradnja, umrežavanje i općenito, razvoj ljudskih kapaciteta, razvoj potpore inovacijama, pojedincima i grupama, razvoj osjećaja pripadnosti i lokalnog upravljanja lokalnom zajednicom jedno je od osnovnih načina unaprjeđenja razvoja lokalnih zajednica i opstanka stanovništva na ruralnim područjima. Svi lokalni dionici trebali bi biti što više uključeni kako u razvoj društvene aktivnosti tako i u opći razvoj zajednice. Upravo je uloga LAG-a ključna za kreiranje i jačanje partnerstva javnog i privatnog sektora koji zajedno osmišljavaju i ostvaruju projekte koji vode poboljšanju života u lokalnim zajednicama. No kako bi se to ostvarilo, LAG treba jačati kako suradnju unutar svoje lokalne zajednice tako i s drugim lokalnim zajednicama na nacionalnoj i međunarodnoj razini, posebno u smislu međusobnog povezivanja za prijenos znanja, vještina i u konačnici, suradnjom i umrežavanjem, razvoja novih tržišta za proizvode i usluge sa svog područja. Članovi LAG-a su aktivatori zajednice, oni se moraju dodatno usavršavati kako bi dalje animirali širok krug razvojnih dionika te tako jačali koheziju lokalne zajednice koja stvara poticajno okruženje za kvalitetan i održiv socio-ekonomski razvoj kako područja LAG-a tako i šireg okruženja.</p>	
Očekivani rezultati provedbom LRS	
<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje broja projekata sufinanciranih iz fondova EU (EPFRR kroz PRR 2014.-2020.) za 12 projekata • Rast zaposlenosti na poljoprivrednim gospodarstvima putem projekata kojima je dodijeljena potpora iz PRR 2014.-2020. za 2 zaposlena • 15% ruralnog stanovništva ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura financiranih iz PRR 2014.-2020. putem Mjere 19 • Jačanje veza između LAG-ova i različitih razvojnih dionika ruralnih područja razvojem implementacijom projekata suradnje na nacionalnoj i međunarodnoj razini putem 2 projekta suradnje • Jačanje upravljačkih sposobnosti organizacija koje pružaju potporu razvoju ruralnog područja putem provedbe min. 15 aktivnosti usmjerenih poticanju općeg lokalnog razvoja, u koje je uključeno min. 150 sudionika • Razvoj društvene uključenosti, smanjenja siromaštva, diverzifikacije, malog poduzetništva i kreiranje radnih mjesta jačanjem animacije stanovništva i sustava cjeloživotnog učenja te stjecanja znanja i vještina putem provedbe min. 20 animacijsko-edukacijskih aktivnosti koje uključuju min. 200 sudionika 	
Predviđena financijska alokacija za provedbu LRS do 2023.	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ 38,37% sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR 2014-2020. (363.000,00,00 EUR) ➤ 5% sredstava LAG-a za podmjeru 19.3 PRR 2014-2020 (5% od 19.2.; 47.302,50 EUR) ➤ 25% sredstava LAG-a za podmjeru 19.4 PRR 2014-2020 (25% od 19.2 + 25% od 19.3; 248.338,13 EUR) 	

⁵ Temeljem Ugovora o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5777 potpisanim između LAG-a SAVA i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

SC2: 53,04% (658.640,63 EUR) ukupnog iznosa LAG-a za provedbu podmjera 19.2-19.4 PRR 2014.-2020. koji iznosi 1.241.690,63 EUR (100%)							
Indikatori (mjerljivi pokazatelji) rezultata/naziv pokazatelja (<i>result indicators</i>), CMES/CMEF							
Ukupna isplaćena sredstva (EUR) iz podmjera 19.2/19.3/19.4 PRR 2014-2020 (javni rashodi)	Ukupan broj sufinanciranih projekata iz podmjera 19.2/19.3 PRR 2014-2020			Broj kreiranih radnih mjesta putem sufinanciranih projekata iz podmjere 19.4 PRR 2014-2020			
658.640,63	13			2			
Izvor informacija	Izvjешća APPRRR i Lokalne akcijske grupe SAVA						
Prioritetne mjere (aktivnosti) za postizanje cilja (očekivanih rezultata) s pripadajućim tipovima operacija za njihovu realizaciju prema mogućnostima PRR 2014.-2020.							
Broj i naziv prioritetne Mjere (aktivnosti)	Sukladnost s Mjerom PRR	Broj i naziv tipa operacije za provedbu Mjere			Sukladnost s tipom operacije iz PRR		
M 2.1 Potpora razvoju javne društvene infrastrukture	7	TO 2.1.1 . Potpora razvoju opće društvene infrastrukture			7.4.1		
M2.2 Potpora aktivnostima suradnje i umrežavanja unutar i izvan područja LAG-a	19	TO 2.2.1 Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a			19.3.1/19.3.2		
	19	TO 2.2.2. Jačanje kapaciteta LAG-a i lokalnih dionika za provedbu LRS s provedbom operacija unutar CLLD strategije			19.4		
Doprinos prioritetima i fokus područjima PRR		1			6		
		1A	1B	1C	6A	6B	
Prioritetna Mjera (aktivnost) 2.1		Potpora razvoju javne društvene infrastrukture					
Obrazloženje Mjere (grupe operacija za provedbu LRS)							
Cilj provedbe operacije u okviru ove mjere je poboljšanje životnih uvjeta u ruralnim sredinama, s posebnim naglaskom na ulaganja u poboljšanje uvjeta kod ostvarivanja organizirane njege, odgoja, obrazovanja i zaštite djece do polaska u osnovnu školu. Ovom mjerom doprinjet će se atraktivnosti ruralnog područja i njegovom razvojnom potencijalu. Na ovu mjeru nadovezuju se i druge mjere i vrste operacija LRS koje će potaknuti razvoj ruralnog gospodarstva i pomoći u izazovima koji su specifični u ruralnim sredinama kao što su gospodarski, zemljopisni i demografski uvjeti koji se odnose na udaljenost, smanjenje stanovništva, starenje i društvenu izolaciju.							
Predviđena financijska alokacija za provedbu do 2023.							
➤ 38,37% sredstava LAG-a iz podmjere 19.2 PRR 2014.-2020. (363.000,00 EUR)							
M2.1: 29,23% ukupnog iznosa LAG-a za provedbu podmjera 19.2-19.4 PRR 2014.-2020. koji iznosi 1.241.690,63 EUR (100%)							
Odgovorni za provedbu Mjere (aktivnosti) 2.1							
Lokalna akcijska grupa SAVA, potporne organizacije i ustanove u javnom vlasništvu, privatne konzultantske tvrtke i organizacije koje će pružiti potporu ciljanim skupinama odnosno korisnicima – nositeljima projekata.							
Vremensko razdoblje za provedbu aktivnosti do 2020.(i broj projekata)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	0	0	11	0	0

Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (% , 19.2)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	0	0	38,37	0	0
Prioritetna Mjera (aktivnost) 2.2	Potporna aktivnostima suradnje i umrežavanja unutar i izvan područja LAG-a						
<p>Obrazloženje Mjere (grupe operacija za provedbu LRS)</p> <p>LAG SAVA predstavlja aktivno partnerstvo javnih, gospodarskih i civilnih lokalnih razvojnih dionika koji svojom sinergijom postižu razvoj općih socioekonomskih uvjeta područja. Uloga ovog partnerstva prvenstveno je animacijska i edukativna. Ona mora pružiti razvoju platformu cijele lokalne zajednice, poticati umrežavanje različitih dionika, poticati razvoj demokratizacije društva i samostalno djelovanje pojedinaca u svrhu općeg razvoja zajednice. Cilj ove mjere je suradnja između LAG-ova i njihovih razvojnih dionika putem projekata suradnje na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Ciljevi suradnje su razmjena iskustava i primjera dobre prakse, prijenos znanja, poboljšanje kapaciteta LAG-a, promocija inovacija i stvaranje mreža, a navedeni su u posebnom poglavlju (4.3 ove LRS). Cilj ove mjere je i pružiti potporu svim dionicima lokalne zajednice na sudjelovanju i doprinosu lokalnom razvoju kroz razmjenu iskustava, pomoć pri pripremi projekta i slične aktivnosti. Važno je kontinuirano educirati stanovnike područja LAG-a o novim modelima i mogućnostima rasta i razvoja te jačanja kvalitete života, mogućnostima suradnje, ukupnog razvoja zajednice na koji djeluju svojim aktivnostima, što vodi povećanju ukupne kvalitete života, o inovacijama u području njihova interesa sukladno strateškim ciljevima LAG-a, ali usporedo je i nužno ispitivati njihove potrebe i viđenje razvoja kako bi se realno stanje odrazilo kroz kvalitetno strukturiranu strategiju razvoja LAG-a. Članove LAG-a i zaposlenike LAG-a potrebno je dodatno usavršavati kako bi mogli djelovati kao motivatori u zajednici, ali i kako bi na kvalitetan način mogli oslušivati potrebe zajednice i osmišljavati kvalitetne odgovore na potrebe zajednice. Svojim aktivnostima, lokalno razvojno partnerstvo povećati će valorizaciju djelovanja civilnog i gospodarskog sektora u zajedničkoj razmjeni znanja i informacija te razvoju međusobne suradnje. Provedba ovih aktivnosti pojačano će biti usmjerena na osjetljive skupine kako bi se povećala i opća društvena kohezija.</p>							
Predviđena financijska alokacija za provedbu do 2023.							
<ul style="list-style-type: none"> ➤ 5% sredstava LAG-a za podmjeru 19.3 PRR 2014-2020 (5% od 19.2.; 47.302,50 EUR) ➤ 25% sredstava LAG-a za podmjeru 19.4 PRR 2014-2020 (25% od 19.2 + 25% od 19.3; 248.338,13 EUR) 							
Ukupno M 2.2: 23,81% (295.640,63 EUR) ukupnog iznosa LAG-a za provedbu podmjera 19.2-19.4 PRR 2014.-2020. koji iznosi 1.241.690,63 EUR (100%)							
Odgovorni za provedbu Mjere (aktivnosti) 2.2							
Lokalna akcijska grupa SAVA, projektni partneri u projektima suradnje							
Vremensko razdoblje za provedbu aktivnosti do 2020. (i broj projekata; 19.3)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	0	0	2 (19.3.1)	2 (19.3.2)	0
Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (% , za 19.3)	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
	N/A	N/A	0	0	20 (19.3.1)	80 (19.3.2)	0
Predviđena financijska alokacija (planirana sredstva) do 2020. (% , za 19.4)	N/A	N/A	4%	24%	24%	24%	24%

Napomena: Detaljna razrada strateškog cilja te prioriternih mjera (aktivnosti) s pripadajućim tipovima operacija, pripadajućim indikatorima mjerenja rezultata (result indicators) i isporuka (output indicators, ciljanim korisnicima i kriterijima prihvatljivosti) nalazi se u Dodacima 5. i 6.⁶

4.2. OPIS MJERA UKLJUČUJUĆI DEFINIRANJE KORISNIKA, KRITERIJA PRIHVATLJIVOSTI

Detaljan opis mjera, definiranje korisnika i kriterija prihvatljivosti, kako je navedeno u prethodnom poglavlju u dijelu Napomena, nalazi se u Dodacima 4., 5. i 6.

4.3. OPIS TEMA PLANIRANIH PROJEKATA SURADNJE I NAČINA ODABIRA PROJEKATA SURADNJE

Suradnja uključuje razmjenu dostignuća, iskustava i znanja između LAG-ova i drugih lokalnih razvojnih dionika ruralnih područja unutar i izvan EU. Ono se također odnosi na prijenos dobre prakse, inovativnosti i razvoj na temelju znanja stečenog provedbom aktivnosti lokalnog razvoja vođenog lokalnom zajednicom. Postoje dva opća oblika suradnje odnosno umrežavanja: institucionalno umrežavanje i projektna suradnja, koja uključuje lokalne akcijske grupe koje provode zajednički projekt s drugim LAG-om, ili s grupom koja ima sličan pristup u drugoj regiji, državi članici, ili čak u nekoj trećoj zemlji. Projekti LAG-a koji će se provoditi putem projekata suradnje nisu samo jednostavno izmjenjivanje iskustava, već će oni uključivati konkretne zajedničke projekte idealno vođene unutar zajedničke strukture.

LAG SAVA planira umrežavanje s LAG-ovima na području RH i EU na temama:

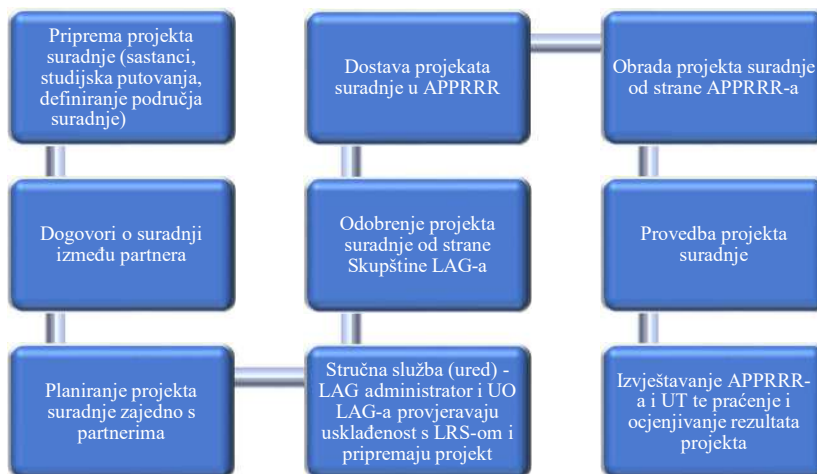
- jačanje kapaciteta dionika u poljoprivrednoj djelatnosti – efikasniji razvoj i promocija proizvoda, marketinške i promidžbene aktivnosti, metode i alati, s naglaskom na kratke nabavno-distributivne lance te uključivanje osjetljivih društvenih skupina,
- razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti – jačanje specifičnih oblika ruralnog turizma objedinjavanjem prirodne i kulturne baštine te posebnosti područja LAG-a (posebno održiv razvoj u područjima NATURA 2000).

Navedene teme proizašle su iz analize stanja, SWOT analize, definiranja SWOT analize, te identifikacije potreba i mogućnosti za daljnji razvoj. Povezivanje, sinergijsko djelovanje u razvojnim procesima, razmjena znanja i iskustava, LAG definira kao stavke od ključne važnosti. U trenutku kada LAG izrazi interes za uključivanjem u projekte suradnje na definirane teme, može se osnovati posebno povjerenstvo za dodjelu i praćenje utroška sredstava, kako bi se pravovremeno umanjila mogućnost da LAG, kao prijavitelj, utroši sva alocirana sredstva. Važno je napomenuti kao LAG planira pripremu i provedbu najmanje 1 projekta. Odluku o ulasku u projekt suradnje, kroz detaljno elaboriranje i prikazivanje rezultata implementacije, moraju podržati članovi Skupštine. Upravni odbor će direktno sudjelovati u pripremi projekta suradnje, osiguravajući kvalitetni obuhvat i visoku razinu kvalitete predmetnog projekta. Prilikom ulaska u projekte suradnje, obavezno je potpisivanje Partnerskog sporazuma ili Sporazuma o suradnji s odabranim LAG-ovima, u kojemu se jasno navode zadaci, prava i obaveze svakog od partnera. Kriteriji odabira projekta suradnje i postupci odabira definirani su Pravilnikom za provedbu Mjere 19., u dijelu za Podmjeru 19.3, tipove operacija 19.3.1. i 19.3.2. te, dodatno, u Dodatku 5 i 6. Potencijalni partneri u projektima suradnje su LAG-ovi i ostali zainteresirani, prihvatljivi, partneri. Potencijalni partneri su LAG Vallis Collapis, LAG

⁶ *Napomena: Sve navedeno u detaljnim razradama strateškog cilja vezano uz tipove operacija koje je izabrao LAG, a koje moraju biti sukladne tipovima operacije iz Programa ruralnog razvoja RH, konzultativnog su karaktera budući LAG ne može ni na koji način utjecati na moguće promjene nacionalne regulative odnosno okvira za provedbu istih, nakon donošenja usklađenja LRS, a sukladno Pravilniku za provedbu Mjere 19 (NN 96/2017) i Ugovorom o dodjeli sredstava odabranom LAG-u.*

Zeleni bregi, LAG Prigorje, LAG Zagorje-Sutla te LAG Prizag, s kojima LAG SAVA dijeli zajedničke interese.

Shematski prikaz pripreme i provedbe projekata suradnje⁷ je

4.4. INOVATIVAN I INTEGRIRANI KARAKTER STRATEGIJE

Lokalna razvojna strategija LAG-a SAVA izrađena je provedbom metodologije odozdo prema gore i strukturirana na način međusobne sukladnosti svakog od programiranih ciljeva, pripadajućih mjera (aktivnosti) te provedbenih tipova operacija, što je vidljivo putem kumulativnih doprinosa operacija i mjera – ciljevima, te njihova mjerljivog doprinosa planiranim prioritetima Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020., te time, Zajedničke poljoprivredne politike EU i prioritetima Europe 2020. Doprinos međusektorskim, horizontalnim ciljevima predstavlja direktan doprinos krovnoj razvojnoj strategiji zemalja Europske unije. Međusektorski ciljevi nalaze se u svim aktivnostima ciljeva LRS LAG-a SAVA.

Inovativan karakter Strategije

Temeljno polazište LAG-a SAVA u osmišljavanju ciljeva je načelo kako odabrane mjere i provedbene operacije ne smiju imati štetan utjecaj na okoliš. Aktivnosti SC1 zasnivaju se na analizi značajki područja, odnosno analizi razvojnih mogućnosti, komparativnih prednosti te razvojnih ograničenja. Odabirani tipovi operacija u funkciji su daljnjeg jačanja ključnih razvojnih sektora – poljoprivrede i turizma, za čije jačanje postoji realna razvojna osnova odnosno potencijal, potičući razvoj konkurentne poljoprivrede i nepoljoprivrednih djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima kroz očuvanje prirodne i tradicijske baštine. Isto tako učinit će rekreacijske, turističke i zdravstvene koristi šuma dostupnijima ruralnom i ostalom stanovništvu, što će doprinijeti povećanju njihove okolišne vrijednosti. Putem SC2 razvoj područja LAG-a usmjerava se na pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, kroz ulaganja u društvenu infrastrukturu. SC2 zasnovan je na temelju osmišljavanja aktivnosti koje doprinose održivosti i poboljšanju životnih uvjeta lokalnog stanovništva. Aktivnostima unutar ovog cilja potaknut će se razvoj dodatnih usluga u ruralnim prostorima i izgradnja manje lokalne infrastrukture koja mora biti temeljena na inovativnim pristupima pružanja usluga za lokalno stanovništvo. Kroz projekte koji se planiraju provoditi vrednovati će se inovativan pristup rješavanju lokalnih problema koji predviđaju

⁷ Napomena: Postupak pripreme i provedbe sukladan je novom Pravilniku za provedbu Mjere 19 (NN 96/2017)

dugotrajna rješenja. SC2 potiče razmjenu informacija te stjecanje novih znanja i vještina, naglasak će uvijek biti dan uvođenju novih metoda i tehnologija, ali posebno će se vrednovati inovativne ideje revitalizacije tradicijske baštine u svrhu jačanja gospodarskog razvoja i opće kvalitete života temeljene na očuvanju baštine i jačanju lokalnog identiteta. Svako novo ulaganje, novi pristup razvoju, uvođenje nove metode, razmjena novih znanja i vještina predstavlja inovaciju na području LAG-a. Već sam metodološki pristup poticanja lokalnog razvoja odnosno projekata putem decentralizirane provedbe, implementacijom 8. načela CLLD-a, odabirom projekata od samih lokalnih razvojnih dionika, članova lokalnog razvojnog partnerstva, predstavlja potpuno inovativan pristup lokalnom razvoju koji postaje razvidno vođen od strane lokalne zajednice.

Zaštita okoliša

Područje LAG-a SAVA visoko je vrijedno prirodno područje s velikim prostorima u mreži NATURA 2000 te dijelovima Parkova prirode Medvednica i Žumberak-Samoborsko gorje. Provedbom aktivnosti unutar SC1/SC2 LAG će poticati ulaganja koja su okolišno prihvatljiva i održiva, imaju pozitivan utjecaj na okoliš i uvode tehnologije i procese koji omogućuju opće poboljšanje okoliša te doprinose očuvanju biološke raznolikosti. LAG će informirati i animirati sve lokalne razvojne dionike, posebno prijavitelje projekata za realizaciju LRS za uporabu tehnologija i zahvata koji koriste materijale koji nisu štetni za okoliš, prihvatljivi su za ljude i okolinu. Isto se odnosi i na razvoj društvene i rekreacijske infrastrukture u okviru SC2 u kojoj će LAG, svojim radom, poticati uvođenje sustava „zelene javne nabave“. Iz planiranih animacijsko-edukacijsko-informativnih aktivnosti kao i projekata suradnje, poseban naglasak unutar SC2 ali i SC1 biti će razvoj svijesti javnosti i svih korisnika implementaciji znanja i vještina, metoda koje prije svega omogućuju okolišno održivi razvoj na troškovno učinkovit način.

Klimatske promjene

Operacijama koje se predviđaju provedbom LRS (SC1) doprinosi se ublažavanju negativnih posljedica klimatskih promjena te smanjenju emisija stakleničkih plinova. Sve operacije koje se odnose na ekološku poljoprivredu biti će prioritarno vrednovane od strane LAG-a. U projektima razvoja rekreacijske i opće društvene infrastrukture dati će se prednost svim aktivnostima koje se odnose na ugradnju opreme/materijala koji su okolišno prihvatljivi, štede energiju i smanjuju emisije stakleničkih plinova (SC2). Operacijama prijenosa znanja i vještina, informacija i edukacija poticati će se aktivnosti koje doprinose smanjenju štetnog utjecaja poljoprivredne proizvodnje na klimatske promjene, ali i štetnog utjecaja klimatskih promjena na poljoprivrednu i nepoljoprivrednu proizvodnju.

4.5. USKLAĐENOST S NADREĐENIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA

Usklađenost ciljeva s prioritetima i fokus područjima (a time i ciljevima ZPP) PRR navedena je u poglavlju 4.2, dok je usklađenost mjera i tipova operacija dodatno detaljno prikazana u Dodacima 4. i 5. Nadređeni strateški razvojni dokument županijske razine kojemu direktno doprinosi LRS LAG-a SAVA je Županijska razvojna strategija ZŽ 2011.-2013. (s produžetkom trajanja do donošenja nove). Doprinos LRS mjeri se putem indikatora isporuka (*outputa*) na razini mjera kojima se kumulativno mjeri ostvarenje rezultata postizanja strateških ciljeva (indikator rezultata). Usklađenost s ostalim nadređenim strateškim dokumentima prikazana je u Dodatku 7.

Strateški ciljevi (SC) LAG-a u 2014.-2020.	Prioritetne Mjere (M) 2014.-2020. za ostvarenje strateških ciljeva	Strateški razvojni cilj ŽRS ZŽ 2011.-2013. (2016.)
SC1 Razvoj konkurentne poljoprivrede na području LAG-a SAVA i poticanje razvoja specifičnih oblika turizma	M 1.1 Potpora razvoju poljoprivrednih gospodarstava	SC2 Razvoj konkurentnog i društveno odgovornog gospodarstva
	M 1.2 Potpora razvoju diverzifikacije djelatnosti i specifičnih oblika turizma u ruralnim područjima LAG-a	SC2 Razvoj konkurentnog i društveno odgovornog gospodarstva SC 4 Očuvani okoliš, održivo upravljanje prirodnom i kulturnom baštinom
SC2 Razvoj kvalitete života revitalizacijom opće društvene potporne infrastrukture te suradnje i umrežavanja u svrhu sinergijskog djelovanja razvojnih dionika ruralnog područja LAG-a	M 2.1 Potpora razvoju javne društvene infrastrukture	SC1 Učinkovito upravljanje razvojem i razvojnim resursima SC3 Razvoj ljudskih resursa i društvenog standarda
	M 2.2 Potpora aktivnostima suradnje i umrežavanja unutar i izvan područja LAG-a	SC1 Učinkovito upravljanje razvojem i razvojnim resursima SC2 Razvoj konkurentnog i društveno odgovornog gospodarstva SC3 Razvoj ljudskih resursa i društvenog standarda

Obzirom kako je ova LRS u potpunosti usklađena s PRR RH i EU (što je prikazano i proteže se kroz cijelu LRS), a koji je usklađen s svim potrebnim EU i nacionalnim dokumentima, može se reći da je LRS LAG-a SAVA u potpunosti usklađena s potrebnim strateškim dokumentima nadređene razine.

4.6. OPIS ODABIRA PROJEKATA NA RAZINI LAG-A

Metodologija odabira projekata na razini LAG-a temeljem provedbe 8. načela CLLD pristupa lokalnom razvoju vođenom lokalnom zajednicom (decentralizirani pristup provedbe lokalnog razvoja) detaljno se definira internim procedurama organizacije koje odobrava Skupština LAG-a. Temelj za decentraliziran postupak upravljanja javnim sredstvima iz podmjere 19.2 PRR RH od strane LAG-a, odnosno odobrenje projekata krajnjih korisnika (nositelja projekata), predstavlja važeći nacionalni Pravilnik za provedbu Mjere 19, podmjera 19.2, 19.3 i 19.4.⁸ (u daljnjem tekstu: Pravilnik), Ugovor za provedbu LRS i slijedni Sporazum o suradnji u izvršavanju delegiranih administrativnih provjera s pripadajućim prilogom, koji sklapaju LAG i Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (dalje: APPRRR), a kojim su definirane međusobne funkcije i odgovornosti, te Smjernicama za provedbu postupka odabira projekata objavljenim od strane APPRRR-a. U ovom poglavlju okvirno je opisan postupak odabira projekata koji se, sažeto, sastoji od sljedećih aktivnosti:

⁸ Pravilnik o provedbi podmjere 19.2. »Provedba operacija unutar CLLD strategije«, podmjere 19.3. »Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a« i podmjere 19.4. »Tekući troškovi i animacija« unutar mjere 19 »Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER (CLLD – lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)« iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (NN 96/2017). Napomena: U provedbi LRS primjenjuje se Pravilnik te njegove izmjene i dopune koje su na snazi u trenutku provedbe LAG Natječaja.

Priprema i objava LAG Natječaja

LAG administratori (stručna služba odnosno ured LAG-a uz ev. potporu vanjskih suradnika, prema potrebi) pripremaju dokumentaciju koja minimalno sadrži: predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava LAG Natječaja; uvjete prihvatljivosti nositelja projekta i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti projekta i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju; kriterije odabira projekata i dokumentaciju za ocjenu usklađenosti projekta s kriterijima; prag prolaznosti; prihvatljive i neprihvatljive troškove; detaljni postupak odabira projekata; visinu i intenzitet potpore (s jasno definiranim uvećanjima); način, uvjete i rokove prijave projekta; rokove i uvjete za podnošenje prigovora te popis priloga i obrazaca. Dokumentacija natječaja sadržavati će i druge dokumente poput vodiča za korisnike i sl.

Nakon odobrenja ukupne natjecajne dokumentacije od strane nadležnog tijela LAG-a, LAG Natječaj, s pripadajućim obrascima, priložima, vodičima i ostalom dokumentacijom, objavljuje se na mrežnoj stranici LAG-a (www.lagsava.hr). Obzirom na regulatorni okvir za provedbu podmjere 19.2 od strane nadležnog tijela - natječaj za dodjelu sredstava za pojedini tip operacije raspisuje se samo ukoliko je APPRRR na nacionalnoj razini raspisala najmanje jedan natječaj za tip operacije sukladan tipu operacije LRS LAG-a.

Poziv se objavljuje i na funkcionalnim i operativnim mrežnim stranicama svih članova LAG-a te se javnost izvješćuje preko tiskanih i drugih medija na lokalnoj i regionalnoj razini. Detaljna provedba biti će propisana samim natječajem, dok će, u prije i u vrijeme njegova trajanja, LAG provoditi animacijske aktivnosti kako bi korisnike što kvalitetnije pripremio za prijave.

Podnošenje, zaprimanje i stvaranje prijavnog dosjea projekta te administrativna kontrola; ocjenjivanje i odabir projekata

Projektne prijave zaprimaju se putem službene adrese LAG-a. Način podnošenja prijave projekata jasno će biti naznačen u LAG Natječaju. Otvaranje prijava projekata pristiglih na LAG natječaj obavlja Povjerenstvo kojeg imenuje Skupština LAG-a. Povjerenstvo čini njegov Predsjednik te LAG administratori.

Nakon zaprimanja prijava provodi se administrativna kontrola koja, ujedno, predstavlja i 1. fazu (tzv. Analiza 1) u postupku odabira projekata za provedbu LRS. Tijekom ove faze, LAG može zatražiti i nadopunu dokumentacije dostavljene od strane nositelja projekata koji su se prijavili na natječaj. Cilj 1. faze je provjera: potpunosti prijave, prihvatljivosti nositelja projekta te osnovnih uvjeta prihvatljivosti projekta.

Nakon administrativne provjere, započinje 2. faza (Analiza 2) koja predstavlja kvalitativno ocjenjivanje prijava od strane Ocjenjivačkog odbora kojeg imenuje nadležno tijelo LAG-a, a koja se provodi sukladno definiranim internim procedurama LAG-a i kriterijima odabira definiranim LRS.

Rezultat ovih analiza je rang lista projekata s pratećom dokumentacijom koja se upućuje na odlučivanje Upravnom odboru LAG-a. Upravni odbor, zatim, provodi procjenu projektnih prijedloga prema izvješću i privremenoj rang listi te provjere sukladnosti s kriterijima za vrednovanje i odabir projekata.

Na odluke Upravnog odbora, nositelji projekata imaju mogućnost prigovora tijelu LAG-a nadležnom za prigovore. Odluke tijela LAG-a nadležnog za prigovore moraju biti jasne i konačne i ne mogu ni na koji način biti promijenjene od strane Upravnog odbora LAG-a. U slučaju da je prigovor prihvaćen, prijava projekta se vraća u administrativnu obradu.

Popis projekata koji su odabrani od strane LAG-a biti će objavljen na mrežnoj stranici LAG-a nakon utvrđivanja rang liste odabranih projekata. Objava uključuje najmanje sljedeće podatke: naziv nositelja projekta, naziv projekta i njegov kratak opis, intenzitet potpore i iznos potpore.

Nakon završetka natječaja i postupka odabira projekata na razini LAG-a, sva postupovna dokumentacija i odluke o odabiru dostavljaju se na natječaj APPRRR-a za provedbu LRS, putem AGRONET-a, pri čemu, LAG podnosi Zahtjev za potporu za svaki pojedinačni odobren projekt. APPRRR provodi postupak provjere usklađenosti odabira projekata LAG-a s kriterijima navedenim u LRS i LAG Natječajem, te, nakon provedenih provjera, donosi Odluku o dodjeli sredstava za svaki pozitivno ocijenjeni Zahtjev za potporu.

Lista potvrđenih i odobrenih projekata od strane APPRRR-a objavljuje se na mrežnim stranicama LAG-a SAVA.

5. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS

Proces izrade prve odobrene LRS LAG-a započeo je u listopadu 2015. godine i trajao sve do ožujka 2016. godine. Proces izrade prve izmjene LRS započeo je u rujnu 2017., a dovršen je u prosincu 2017. Izmjenom LRS redefinirani su ciljevi, aktivnosti, tipovi operacija i indikatori, LRS je usklađena s trenutno važećim Pravilnicima te iznosu bespovratnih sredstava dodijeljenih LAG-u SAVA Ugovorom o dodjeli bespovratnih sredstava, a temeljen je na osnovnim načelima CLLD pristupa koji je korišten u izradi:

- Razvoj utemeljen na značajkama lokalnog područja – kroz izrađenu osnovnu analizu područja utvrđene su prilike, prijetnje, snage i slabosti područja koje obuhvaća LAG te su odabrani ciljevi razvoja koji se temelje na maksimalnom korištenju snaga (prednosti) kako bi se umanjile slabosti i dobro iskoristile prilike koje se pružaju za razvoj područja.
- Pristup odozdo prema gore – metodologija koja je korištena u izradi LRS počiva na uključivanju širokog kruga zainteresiranih dionika u proces izrade i to putem razgovora, radionica, javnih savjetovanja, intervjuja, upitnika i dr.
- Funkcionalno lokalno razvojno partnerstvo (LAG) koji je u izradi LRS, ali i u svom svakodnevnom radu, uvijek vodio računa da se odluke donose na temelju konsenzusa, uz argumentacije i objašnjenja kojima su se jačali ljudski resursi LAG-a. U rasprave i zaključke uvijek su bili uključeni predstavnici svih interesnih skupina i sektora, a posebno su se uvažavala mišljenja predstavnika osjetljivih skupina društva.
- Inovativan pristup lokalnom razvoju – ciljevi, aktivnosti i tipovi operacija koji su definirani kroz LRS sadrže inovativne pristupe u razvoju ruralnog područja LAG-a. Već je i sama izrada usmjerena odlučivanju o konkretnom odabiru tipova operacija i porast svijesti o decentraliziranom odabiru projekata – inovativan pristup razvoju područja. Sve aktivnosti, odnosno operacije koje će odabirati LAG moraju biti usmjerene uvođenju inovacija na područje bez obzira radi li se o novim tehnologijama ili metodama.
- Integrirani i multisektorski pristup – ciljevi i aktivnosti međusobno su integrirani te ostvarenje jednog cilja doprinosi boljem i bržem ostvarenju ostalih ciljeva. Posebno se to ogleda u komplementarnosti ciljeva 1 i 2 , a cilj 2 je ujedno integriran kao krovni cilj kroz koji se odvija cjelokupna administracija aktivnosti unutar LRS te osigurava efikasna provedba planiranih akcija.
- Umrežavanje i suradnja – Strategijom se potiču aktivnosti umrežavanja – kako na horizontalnoj razini, među pojedinim poljoprivrednim proizvođačima, tako i po vertikalnoj osnovi, povezivanje ponude i potražnje. Suradnja je usmjerena na oblikovanje i provedbu transnacionalnih i međuteritorijalnih projekata unutar

definiranih tematskih područja, a s ciljem povezivanja LAG-ova te stanovništva LAG-a.

- Decentralizirana administracija (isporuka projekata preko LAG-a) – LRS predviđa određena sredstva i aktivnosti operacija kojima će financirati projekte sa svog područja. Kriteriji za odabir projekata opisani su u LRS, jasno su definirani i u skladu sa Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020⁹.

Prva izmjena LRS bila je rađena putem konzultacijskih procesa Ureda LAG-a i članova lokalnog partnerstva, dok se, u međuvremenu, između sastanaka, provodio dodatni konzultacijski proces a širom javnosti. U proces izrade LRS aktivno su bili uključeni i svi članovi Skupštine kojima je prezentiran proces izrade Strategije, raspravljalo se o ključnim pitanjima oko definiranja ciljeva razvoja, financijske alokacije, mehanizmima provedbe i administracije LRS. Upravni odbor potvrđivao je izrađene nacрте pojedinih poglavlja te konačni nacrt LRS. Ured LAG-a komunikaciju je, radi složene povezanosti unutar područja LAG-a, provodio putem online ankete te telefonskog anketiranja. Kod izrade LRS primjenjivane su sljedeće metode uključivanja dionika: razgovori s članovima LAG-a na sastancima organiziranim u svakoj pojedinoj JLS s ciljem definiranja problema, ideja i vizija o području; sastanci operativnih tijela LAG-a (Upravni odbor) kako bi se analizirali procesi uključivanja i donošenja strateških odluka i medijsko informiranje i konzultacije – najave i objave događanja i aktivnosti u lokalnim medijima, na web stranicama i društvenim mrežama. Kod izrade izmjene ove LRS, za uključivanje dionika primijenjen je pristup kombiniranja participativnih razina: anketa, informiranje, konzultacije i osnaživanje, o čemu više uz popis sudionika koji su sudjelovali u procesu izrade izmjene LRS-a u Dodatku 8.

Poglavlje / tema	Aktivnosti i korištene metode	Broj sudionika
Analiza stanja, razvojnih potreba i mogućnosti i SWOT	Kako bi se analiziralo stanje, razvojne potrebe i mogućnosti u svrhu izrade prve izmjene strategije korištena je <i>on-line</i> anketa koju je ispunila 101 osoba. Rezultati ankete pokazali su kako je anketu ispunilo 65% članova LAG-a te 35% osoba koje nisu članovi LAG-a. Rezultati ankete poslužili su kao osnova za izradu izmjene LRS, dok su dodatne konzultacije s članovima LAG-a održane na sastancima u svakoj pojedinoj JLS. Navedene aktivnosti odvijale su se u rujnu i listopadu 2017.	više od 220 sudionika
Definiranje vizije razvoja i razrada TO/M/SC s pratećim indikatorima i kriterijima odabira projekata	Prema očitovanjima šire javnosti te na temelju potreba stanovnika LAG-a, a prema zadanom obrascu, Ured LAG-a definirao je aktivnosti i tipove operacija s pratećim indikatorima i kriterijima odabira, za provođenje Strategije razvoja LAG-a. Prema dobivenim povratnim informacijama, izrađen je nacrt strategije koji je poslan članovima LAG-a na komentare i daljnje prijedloge.	15 sudionika

⁹ Napomena: Sve navedeno u detaljnim razradama strateškog cilja vezano uz tipove operacija koje je izabrao LAG, a koje moraju biti sukladne tipovima operacije iz Programa ruralnog razvoja RH, konzultativnog su karaktera budući LAG ne može ni na koji način utjecati na moguće promjene nacionalne regulative odnosno okvira za provedbu istih, nakon donošenja izmjene LRS, a sukladno Pravilniku za provedbu Mjere 19 (NN 96/2017).

Definiranje i prihvatanje ukupne LRS

Provedena su konačna usuglašavanja s članovima Upravnog odbora kako bi se dokument pripremio za prihvatanje od strane Skupštine. Nacrt LRS je usvojen od strane Upravnog odbora, na sjednici 18. prosinca 2017., te dostavljen elektroničkom poštom svim članovima Skupštine kako bi se kvalitetno pripremili za korekcije/odobrenje. Skupština je usvojila dokument na svojoj sjednici, 18. prosinca 2017., kada je Strategija prethodno prezentirana članovima LAG-a.

45 sudionika

5.1. OPIS PARTNERSTVA

Jedno od temeljnih načela lokalnog razvoja je načelo partnerstva, suradnje javnog, gospodarskog i civilnog sektora, koji djeluje kao forum za dijalog i postizanje konsenzusa između različitih skupina dionika i ima savjetodavnu ulogu pri izradi i provedbi planskih dokumenata, pa tako i LRS-a. Provedba partnerskog odnosa među članovima LAG-a definirana je odredbama Statuta LAG-a i načelima LEADER pristupa. Osnovna svrha partnerstva je pružanje pomoći zainteresiranim dionicima kako bi zajednički osmislili, donijeli i proveli strategiju održivog razvoja, temeljenu na osobitostima područja. Kod osnivanja LAG-a SAVA je brojio 31 člana, a nakon 4 godine postojanja ukupno ima 65 članova. Od 65 redovnih članova LAG-a, 18 pripada javnoj, 31 gospodarskoj, a 16 civilnoj interesnoj skupini, dok je među njima 38,46% ženskih predstavnica. Upravni odbor LAG-a ima 13 članova, u čijem je sastavu 54% žena, 23% predstavnika javne, 31% gospodarske te 46% civilne interesne skupine. Nadzorni odbor LAG-a SAVA broji 5 članova. Struktura i sastav lokalnog partnerstva udruge LAG SAVA nalazi se u Dodatku 8.

6. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

Akcijski plan prikazuje hodogram planiranog tijeka implementacije mjera (aktivnosti) za postizanje očekivanih rezultata strateških ciljeva LRS, u programskom razdoblju 2014.-2020. Akcijski plan ujedno sadrži i planirani broj projekata u navedenom programskom razdoblju, za čije se prikupljanje planiraju otvoriti javni pozivi (natječaji) LAG-a za provedbu LRS, a sukladno potrebama prikazanim u SWOT analizi te rezultatima provedne *on-line* i telefonske ankete čiji se rezultati nalaze u Dodatku 8.

SC/M/TO	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Ukupno projekata
SC1	N/A ¹⁰	N/A	N/A	0	10	28	7	45
M1.1	N/A	N/A	N/A	0	10	15	0	25
TO1.1.1	N/A	N/A	N/A	0	10	0	0	10
TO1.1.2	N/A	N/A	N/A	0	0	15	0	15
M1.2	N/A	N/A	N/A	0	0	13	7	20
TO1.2.1	N/A	N/A	N/A	0	0	13	0	13
TO1.2.2	N/A	N/A	N/A	0	0	0	7	7
SC2	N/A	N/A	N/A	0	11	2	0	13
M2.1	N/A	N/A	N/A	0	11	0	0	11
TO2.1.1	N/A	N/A	N/A	0	11	0	0	11
M2.2	N/A	N/A	N/A	0	0	2	0	2
TO2.2.1	N/A	N/A	N/A	0	0	2	0	2
TO2.2.2	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A
UKUPNO	N/A	N/A	N/A	0	21	30	7	58

7. NAČIN PRAČENJA I PROVEDBE LRS

Praćenje provedbe LRS LAG-a SAVA obuhvaća stalno praćenje, mjerenje učinaka provedbe strategije, kriterije ocjenjivanja te indikatore za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti projekata. Praćenje i evaluacija (ocjenjivanje) sastavni je dio redovnih aktivnosti LAG-a. Statut LAG-a te interni pravilnici o radu LAG-a, definirali su zadaće LAG-a, koje, između ostalog, obuhvaćaju zadaće praćenja, izvješćivanja i ocjenjivanja učinkovitosti rada LAG-a odnosno, provedbe strategije koja je dala smjernice i okvir za rad LAG-a. Zadaće su raspoređene između Upravnog odbora i Skupštine te operativnih tijela, odnosno, zaposlenika LAG-a (LAG administratora).

Za implementaciju provjere učinka i relevantnosti LRS LAG će:

- uspostaviti bazu podataka o korisnicima i projektima od raspisivanja natječaja i zaprimanja do odobrenja i realizacije. Baza će sadržavati podatke o odobrenim/neodobrenim projektima po natječajima, s podacima o korisniku, vrsti i iznosu ulaganja, intenzitetu ulaganja, realizaciji provedbe. Baza će imati uspostavljeni

¹⁰ N/A – Nije primjenjivo

sustav praćenja prema indikatorima LRS (kako bi se pratio doprinos ciljevima) te vrstama korisnika, lokacijama provedbe (s NATURA 2000 područjima) itd. Baza je elektronička s mogućnostima pripreme analitičkog izvješćivanja - kvalitativnog i kvantitativnog, odnosno narativnog i indikatorsko-financijskog kreiranja izvješća;

- provesti sustav edukacije za provedbu samoanalize i vanjske evaluacije (*ex ante* evaluacije). Strategija je predmet redovitog praćenja, minimalno na godišnjoj razini, kako bi se procijenio napredak u provedbi te identificirale sve potencijalne razlike između planiranih i provedenih aktivnosti.

Redovito praćenje će se provoditi putem:

- pripreme i usvajanja redovitih godišnjih izvješća o provedbi LRS i postizanja ciljeva, temeljem definiranih pokazatelja, formiranih za praćenje aktivnosti (elektronička baza praćenja);
- izrade i usvajanja redovitih godišnjih izvješća i LAG-a i krajnjih korisnika, ali i praćenje izvješća institucija u koje su ugrađeni pokazatelji uspješnosti provedbe LRS, pripremu i donošenje redovitog izvješća o radu i provedbi strategije, temeljem godišnjeg plana provedbe LRS, te
- pripremu i provedbu redovitih izvješća o provedbi pojedinačnih projekata za realizaciju aktivnosti utvrđenih strategijom, na području LAG-a.

Praćenje i vrednovanje aktivnosti rada lokalnog razvojnog partnerstva i provedbe LRS potrebno je izvoditi na godišnjoj razini i to u svrhu:

- procjene prikladnosti odabiranih prioritetnih mjera/aktivnosti i tipova operacija, napretka u ostvarivanju ciljeva odnosno očekivanih rezultata;
- ključnih pokazatelja isporuka i uspješnosti te izvještavanja u smislu praćenja i vrednovanja provedbe akcijskog plana i ukupne LRS,
- primjerenosti, učinkovitosti, transparentnosti implementacije LRS i aktivnosti LAG-a te kako bi se ocijenila uloga i doprinos pojedinih upravnih i operativnih tijela LAG-a, njihova rada i prikladnosti određenih načina njihova uključivanja u rad na provedbi LRS (procedure, usklađenost s zakonskim okvirom, sredstva i dr.).

Ukoliko Upravni odbor ili Skupština, temeljem dostavljenog izvješća o provedbi LRS, utvrdi kako je došlo do promjene u okolnostima planirane provedbe, donosi odluku o usklađenju ili izmjeni LRS i prilagodbi promijenjenim uvjetima, sukladno nacionalnoj regulativi za provedbu Mjere 19 PRR.

Proces vrednovanja podrazumijevanja provjeru zadanih prijelomnih točki definiranih u ovom poglavlju s ciljem izrade izvješća o kvaliteti LRS, njezinom planiranom izvršavanju ili izradi prijedloga i argumenata za njezinu reviziju.

Ciljevi vrednovanja LRS su:

- Unapređenje sustava upravljanja LRS;
- Identifikacija novih mogućnosti financiranja kroz LRS;
- Usklađivanje s nacionalnom politikom i Programom ruralnog razvoja Republike Hrvatske i priprema za novo programsko razdoblje, od 2015-te.

Vrednovanje provedbe Strategije provodi se na dvije razine:

- Interno vrednovanje provodi se na razini svake godine kroz pripremu Akcijskog plana i sastavljanje izvješća o radu. Ovom vrstom postupka na provedbenoj razini se prati uspješnost realizacije Strategije kroz identificirane indikatore te se daje osvrt na sam proces provedbe s aspekta LAG-a kao upravljačkog tijela te

- Vanjsko vrednovanje koje provodi neovisni stručnjak, minimalno 2x tijekom provedbe LRS (2018./2019., 2023./2024), koristeći metode:
  - o Analize dokumenta LRS,
  - o Analize godišnjih izvješća provedbe,
  - o Razgovor s korisnicima i lokalnim partnerstvom te
  - o Izrada preporuka.

Vrednovanje provedbe sagledava se i putem definiranih rizika i mjera za njihovo ublažavanje. (Dodatak 9.) Godišnja izvješća o radu i nalazi vanjskog vrednovanja objavljuju se javno na stranicama LAG-a te stranicama uključenih partnera. Potrebno je predvidjeti tematsku sjednicu Skupštine na kojoj će se prezentirati nalazi vrednovanja. Nužno je organizirati informativno-animacijske radionice za dionike LAG-a - ciljne skupine LRS kako bi se prezentirali nalazi provedenog procesa. Za potrebe provedbe vrednovanja potrebno je planirati određene resurse:

Vrednovanje	Unutarnje (LAG)	Vanjsko
Tko provodi?	Stručna služba, ured, LAG-a (LAG administrator) priprema Akcijski plan i godišnje izvješće za prezentaciju/odlučivanje Upravnom odboru i Skupštini	Vanjski stručnjak Usvaja Upravni odbor i Skupština
Kada se provodi?	Jednom godišnje	2 x tijekom trajanja PRR 2014.-2020. (2019. i 2024., <i>ex post</i>)
Vrsta troška	Alokacija resursa ureda LAG-a na pripremi Akcijskog plana i izvješća o provedbi; organizacijski troškovi sastanka UO/Skupštine LAG-a, administrativni troškovi	Honorar vanjskog stručnjaka, organizacijski troškovi informativno-animacijske radionice za širok krug razvojnih dionika i lokalnog razvojnog partnerstva (Skupština LAG-a), medijski troškovi javnog informiranja
Procijenjeni iznos troška	do 15.000,00 kuna	do 30.000,00 kuna

7.1. INDIKATORI ZA MJERENJE UČINAKA PROVEDBE LRS

Krovni pokazatelji očekivanih rezultata (Pravilnik¹¹, CMES/CMEF) navedeni su na razini ciljeva Poglavlju 4.1 dok se u Dodacima 4. i 5 dok se ovdje nalazi njihova detaljna razrada prema mjerama i tipovima operacija LRS. Sažeti prikaz pokazatelja učinka LRS odnosno doprinosa prioritetima i fokus područjima PRR RH 2014.-2020. putem izlaznih pokazatelja (pokazatelji isporuka) mjera (aktivnosti) s pripadajućim tipovima operacija nalazi se u dolje navedenim tablicama. **Pokazatelji učinka ukupne LRS** promatraju se u kontekstu njezina doprinosa postizanja ciljeva ZPP-a. Indikatori učinka na postizanje ciljeva ZPP-a (*CAP evaluation and monitoring indicators*¹² - 16 indikatora) koje možemo izdvojiti na mjerljiv način primjenjiv putem ove LRS su slijedeći:

- Porast prihoda iz poljoprivrednog poduzetništva putem sufinanciranih projekata: za 20%
- Povećanje zapošljavanja koje utječe na smanjenje nezaposlenosti: 4 kreirana radna mjesta putem provedbe LRS

¹¹ Pravilnik o provedbi Mjere 19 (NN 96/2017) te Ugovor o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5777 potpisanim između LAG-a Sava i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Izmjena u odnosu na odobrenu LRS je provedena i radi kašnjenja provedbe LRS na nacionalnoj razini.

¹² Uredba (EU) 834/2014 od 22.06.2014, Uredba (EU) 808/2014 od 17.06.2014.

- Povećanje BDP-a u ruralnom području obuhvaćenom LAG-om: do 1%

Vrednovanje provedbe ukupne LRS putem krovnih pokazatelja (indikatora) rezultata 2018. (provedba vrednovanja 2019.) i do kraja programskog i realizacijskog razdoblja 2023. (provedba vrednovanja 2024.):

Indikatori (mjerljivi pokazatelji) rezultata/naziv pokazatelja (result indicators)- Pravilnik, CMES/CMEF									
		Planirana financijska alokacija (%), odobreno/isplaćeno		Ukupan broj odobrenih/sufinanciranih projekata		Ukupna odobrena/isplaćena sredstva (EUR), javni rashodi		Broj kreiranih radnih mjesta putem odobrenih/sufinanciranih projekata	
		Godina vrednovanja	2018.	2023.	2018.	2023.	2018.	2023.	2018.
UKUPNO LRS	Ukupno LRS (19.2/19.3/19.4)	52,48	100	21	58	651.596,33	1.241.690,63	2	4
Strateški cilj LRS		Podmjera PRR M19							
SC 1	Ukupno LRS	12,08	46,96	10	45	150.000,00	583.050,00	0	2
	19.2	15,86	61,63	10	45	150.000,00	583.050,00	0	2
SC 2	Ukupno LRS (19.2/19.3/19.4)	40,40	53,04	11	13	501.596,33	658.640,63	2	2
	19.2	38,37	38,37	11	11	363.000,00	363.000,00	0	0
	19.3	20	100	0	2	9.460,50	47.302,50	0	0
	19.4	52	100	N/A	N/A	129.135,83	248.338,13	2	2

Praćenje provedbe LRS putem pokazatelja isporuka (*output indicators*) za praćenje postizanja pokazatelja rezultata. LEADER pokazatelji u okviru ZPP indikatora¹³ označeni su:(*):

P ¹⁴ PRR	FP ¹⁵ PR R	Naziv pokazatelja	CVP ¹⁶ 2018.	CVP 2023.	TO LRS	TO PRR	M LRS	M/PM PRR	SC LRS
1	1A	Broj animacijskih aktivnosti prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	0	2	2.2.1	19.3.2	2.2	19/19.3	2
1	1A	Broj sudionika u animacijskim aktivnostima prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	0	20	2.2.1	19.3.2	2.2	19/19.3	2
1	1A	Broj animacijskih aktivnosti prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	3	8	2.2.2	19.4.1	2.2	19/19.4	2
1	1A	Broj sudionika u animacijskim aktivnostima prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	30	80	2.2.2	19.4.1	2.2	19/19.4	2
1	1B*	Broj projekata međuteritorijalne suradnje (nacionalna razina) (19.3.- 19.3.1 + 19.3.2) <i>Članak 35(1c), Uredbe (EU)1303/2013</i>	0	1	2.2.1	19.3.2	2.2	19/19.3	2
1	1B*	Broj projekata transnacionalne suradnje (međunarodna razina) 19.3-19.3.1+19.3.2), <i>Članak 35(1c), Uredbe (EU)1303/2013</i>	0	1	2.2.1	19.3.2	2.2	19/19.3	2
1	1C	Broj organiziranih aktivnosti cjeloživotnog učenja u svrhu osposobljavanja/stjecanja znanja i vještina	0	4	2.2.2	19.4.1	2.2	19/19.4	2
1	1C*	Broj sudionika u sudionika u programima cjeloživotnog učenja u svrhu osposobljavanja/stjecanja znanja i vještina	0	40	2.2.2	19.4.1	2.2	19/19.4	2
2	2A*	Broj PG kojima je dodijeljena potpora u okviru PRR za ulaganja u restrukturiranje ili modernizaciju	0	15	1.1.2	4.1.1	1.1	4/4.1	1
2	2A*	Broj PG-a koja su dobili potporu za razvoj malih PG	10	10	1.1.1	6.3.1	1.1	6/6.3	1

¹³ http://ec.europa.eu/agriculture/cap-indicators/index_en.htm

¹⁴ Prioritet

¹⁵ Fokus (žarišno) područje

¹⁶ Ciljana vrijednost pokazatelja

4	4A*	Površina (u ha) šuma / drugih šumskih područja za koje su sklopljeni ugovori o upravljanju kojima se podupire bioraznolikost	0	30	1.2.1	8.5.2	1.2	8/8.5	1
6	6A	Broj radnih mjesta stvorenih u projektima za koje je dodijeljena potpora	0	2	1.2.2	6.4.1	1.2	6/6.4	1
6	6A	Broj animacijskih aktivnosti LAG-a u svrhu promicanja društvene uključenosti, smanjenja siromaštva te jačanja diverzifikacije, razvoja malog poduzetništva i kreiranja radnih mjesta	0	2	2.2.1	19.3.2	2.2	19/19.3	2
6	6A	Broj sudionika animacijskih aktivnosti LAG-a u svrhu promicanja društvene uključenosti, smanjenja siromaštva te jačanja diverzifikacije, razvoja malog poduzetništva i kreiranja radnih mjesta	0	20	2.2.1	19.3.2	2.2	19/19.3	2
6	6A	Broj animacijskih aktivnosti LAG-a u svrhu promicanja društvene uključenosti, smanjenja siromaštva te jačanja diverzifikacije, razvoja malog poduzetništva i kreiranja radnih mjesta	1	4	2.2.2	19.4.1	2.2	19/19.4	2
6	6A	Broj sudionika animacijskih aktivnosti LAG-a u svrhu promicanja društvene uključenosti, smanjenja siromaštva te jačanja diverzifikacije, razvoja malog poduzetništva i kreiranja radnih mjesta	10	40	2.2.2	19.4.1	2.2	19/19.4	2
6	6B	Broj animacijskih aktivnosti usmjerenih poticanju lokalnog razvoja u ruralnim područjima	5	15	2.2.2	19.4.1	2.2	19/19.4	2
6	6B	Broj sudionika animacijskih aktivnosti usmjerenih poticanju lokalnog razvoja u ruralnim područjima	50	150	2.2.2	19.4.1	2.2	19/19.4	2
6	6B*	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastruktura	15	15	2.1.1	7.4.1	2.1	7/7.4	2

8. OPIS SPOSOBNOSTI PROVEDBE LRS

8.1. POVIJEST ORGANIZACIJE I DOSADAŠNJA ISKUSTVA LAG-A U PROVEDBI PROJEKATA

LAG SAVA osnovan je 17. listopada 2013. godine s ciljem propreme i provedbe Lokalne razvojne strategije te zajedničkog razvoja. LAG su prvobitno osnovale 4 JLS; Brdovec, Samobor, Sveta Nedelja i Zaprešić, a kasnije se proširio na svih 11 JLS koje se nalaze u njegovom sastavu, s time da je zadnji priključen grad Jastrebarsko (16. travnja 2016.). Na osnivačkoj Skupštini donesen je Statut LAG-a kojim su uređena sva bitna pitanja vezana uz djelovanje i rad. Statut je doradivan i prilagođen novom Zakonu o udrugama (NN 74/14).

Cilj osnivanja LAG-a je donošenje i provođenje Lokalne razvojne strategije, djelovanjem u skladu s načelima LEADER programa i CLLD smjernica za integrirani lokalni razvoj u ruralnom području koje obuhvaća LAG.

Područja djelovanja sukladno postavljenim ciljevima su: demokratska politička kultura; volonterstvo, promicanje društvene solidarnosti, promicanje dobrog upravljanja, poticanje participativne demokracije, praćenje javnih politika i javno zagovaranje, razvoj civilnog društva, razvoj lokalne zajednice, javno informiranje i mediji, gospodarstvo; socijalno poduzetništvo, međunarodna suradnja; razvojna suradnja, obrazovanje, znanost i istraživanje; razvoj i promicanje odgoja i obrazovanja, održivi razvoj; razvoj ruralnih područja, održivi gospodarski razvoj te kultura i umjetnost; kulturna baština.

Ciljane skupine na koje su usmjerene aktivnosti LAG-a su: djeca, opća populacija, građani – opća populacija - lokalna i regionalna samouprava, mali i srednji poduzetnici i obrtnici, mladi, opća populacija, odgojno-obrazovne ustanove, osobe starije životne dobi, osobe u riziku od siromaštva i siromašne osobe, poljoprivrednici i ribari, poslodavci, poslovne organizacije, potrošači, regionalna i lokalna samouprava, ruralno stanovništvo, udruge i građanske inicijative, volonteri, žene, žene poduzetnice, žene ruralnih područja.

Djelatnosti LAG-a, a koje su definirane u svrhu ostvarivanja ciljeva LAG-a su: provedba LEADER programa i smjernica CLLD metodologija, izrada i provedba Lokalne razvojne/CLLD strategije, nadzor i vrednovanje provođenja Lokalne razvojne/CLLD strategije, provođenje procjene razvojnih potreba i mogućnosti područja na kojem djeluje udruga, organiziranje stručne, određivanje prioriteta za razvoj gospodarstva, poljoprivrede, turizma, zaštite prirode i okoliša te drugih djelatnosti u ruralnom području, i ostale sukladno Statutu.

LAG SAVA, osim uspješno provedene podmjere 19.1, nije provodio druge projekte financirane iz EU sredstava, no od osnutka do danas, članovi i dionici LAG-a sudjeluju na nizu radionica organiziranim od strane MP, LmH, ostalih organizacija civilnog društva, a u svrhu jačanja vlastitih kapaciteta za razvoj svog područja. Također, voditeljica LAG-a završila je obrazovni program za Voditelja pripreme i provedbe EU projekata na EU Učilištu u Zagrebu.

8.2. KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS

Provedba LRS LAG-a može se pratiti kroz nekoliko međuovisnih radnih paketa (RP), odnosno grupe aktivnosti, u kojem svako tijelo LAG-a ima svoju ulogu.

Naziv radnog paketa	PRR/M19	Opis radnog paketa, grupe aktivnosti	Horiz. akt.
Prikupljanje i priprema projektnih dosijea za vrednovanje	PM 19.4 (TO LRS 2.2.2)	Priprema dokumentacije i natječaja te poziva za dostavu projekata, a prema dinamici danoj u Akcijskom planu za svaku godinu i u skladu s dinamikom raspisivanja natječaja na nacionalnoj razini u sklopu PRR, u okviru pripremnih aktivnosti provode se radionice za potencijale prijavitelje koje za cilj imaju upoznati korisnike s uvjetima natječaja te procedurama odabira, ugovaranja i odabira projekata te načina provedbe.	Administracija, praćenje, vrednovanje
Odabir projekata krajnjih korisnika (nositelja projekata)	PM 19.4 (TO LRS 2.2.2)	Administrativna i kvalitativna kontrola projekata, odabir projekata od strane Upravnog odbora, izrada rang listi te moguća provedba prigovora, konačno odlučivanje o odabiru od strane Nadzornog odbora, upućivanje odabira prema APPRRR-u - odobrenje zahtjeva za potporu; kontrola i isplata nakon završetka projekata.	
Provedba projekata	PM 19.2/19.4 (sve osim 2.2.1)	Kontrola provedbe projekata na terenu (monitoring) te sukladnost s nacionalnim propisima vezanim za provedbu projekata koji su financirani kroz PRR i LRS LAG-a, suradnja s nositeljima projekata kako bi im se olakšala provedba i objasnile provedbene procedure, upravljanje projektima na razini LAG-a kao pružatelja potpore.	
Animacijske aktivnosti	PM 19.4 (TO LRS 2.2.2)	Aktivnosti ovog radnog paketa odnose se na motiviranje i animiranje lokalne zajednice za uključivanje u aktivnosti LAG-a, ispitivanje stavova o razvojnim prioritetima LAG-a te prikupljanje ideja i prijedloga za daljnje funkcioniranje LAG-a, poticanje na suradnju u radu LAG-a.	
Aktivnosti suradnje	PM 19.3 (TO LRS 2.2.1)	Uključuju pripremu i provedbu projekata međuteritorijalne i transnacionalne suradnje u tematskim područjima definiranim LRS.	

8.2.1. LJUDSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS

Organigram LAG-a SAVA koji je direktno uključen u provedbu LRS:

Donošenje odluka	Lokalno partnerstvo - Skupština LAG-a SAVA
	Upravni odbor lokalnog razvojnog partnersva
	LAG administrator ¹⁷ sa stručnim suradnicima i volonterima

¹⁷ LAG administrator podrazumijeva stručnu službu, ured, LAG-a te potencijalne vanjske stručnjake koji sudjeluju u administrativnim zadaćama LAG-a.

Operativna tijela za provedbu LRS	Ocjenjivački odbor s min. 3 člana te Upravni odbor/tijelo za prigovore/ Skupština LAG-a
--	---

Popis članova i članica organizacijskih tijela LAG-a prema njihovoj pripadnosti različitim sektorima nalazi se u prilogu Strategije – Dodatak 8. Organizacijska struktura LAG-a trenutno je sukladna potrebnim kapacitetima provedbe potrebnih radnih paketa za implementaciju LRS. Trenutni kapaciteti dovoljni su za osiguravanje provedbe pripreme LRS kao i pripreme za daljnju implementaciju. Odgovornosti i zadaće pojedinog tijela LAG-a sukladno definiranim radnim paketima za provedbu LRS su slijedeći:

Radni paket	Odgovorno tijelo	Područje odgovornosti
Prikupljanje i priprema projektnih dosjeka za vrednovanje	LAG administrator ¹⁸	Priprema dokumentacije za objavu natječaja, organizacija i održavanje info-dana, administriranje Baze projekata sukladno internim aktima udruge
	Upravni odbor	Odobrenje prijedloga dokumentacije za objavu LAG natječaja
	Skupština	Odobrenje natječajne dokumentacije i objave LAG natječaja
Odabir projekata	LAG administrator	Zaprimanje projekata, provedba administrativne kontrole, priprema projektnih dosjea za ocjenjivanje, priprema rang liste, upućivanje prema Upravnom odboru, priprema dokumentacije o odabranim projektima i slanje prema APPRRR
	Ocjenjivački odbor	Ocjenjivanje pristiglih projekata prema zadanim kriterijima u natječajnoj dokumentaciji, priprema rang liste projekata
	Upravni odbor	Imenovanje Ocjenjivačkog odbora, razmatranje i odobravanje projekata prema izrađenoj rang listi projekata od strane odbora
	Nadzorni odbor	Odlučivanje o odabiru projekata u sustavu prigovora na odluke Upravnog odbora, konačno odlučivanje o odabiru projekata za provedbu LRS
	APPRRR	Provjera provedbe postupka natječaja i odabira projekata te odabranih projekata LAG-a, odobravanje zahtjeva za potporu i zahtjeva za isplatu provedenih projekata
Provedba projekata	LAG administrator	Organizacija i provedba radionica za korisnike, provođenje kontrole na terenu, stručna pomoć u provedbi projekata u svojstvu voditelja projekta ispred upravljačkog tijela (LAG-a)
Animacijske aktivnosti	LAG administrator	Organizacija tematskih radionica i info dana LAG-a, intervjui s lokalnim stanovništvom, organizacija konferencija, specijalizirane edukacije za djelatnike, volontere i članove LAG-a kako bi podigli svoje kapacitete i

¹⁸ LAG administrator podrazumijeva stručnu službu, ured, LAG-a te potencijalne vanjske stručnjake koji sudjeluju u administrativnim zadaćama LAG-a.

		prenijeli znanja i iskustva na lokalnu zajednicu, promoviranje suradnje
Aktivnosti suradnje	LAG administrator	Priprema projekata suradnje, upućivanje na odobrenje nadležnim tijelima LAG-a i APPRRR, provedba projekata suradnje, umrežavanje LAG-a sa strukovnim organizacijama, lokalnim i regionalnim tijelima, drugim LAG-ovima radi prijenosa dobre prakse i primjenu načela razvoja „odozdo prema gore“
	Upravni odbor	Odobrenje prijedloga pripreme projekata suradnje
	Skupština	Usvajanje provedbe projekata suradnje i završnog izvješća
	APPRRR	Odobrenje pripreme i provedbe projekata suradnje, odobrenje isplate prihvatljivih troškova pripreme i provedbe projekata suradnje
Administracija	LAG administrator	Priprema godišnjeg akcijskog plana provedbe Strategije, priprema izvješća o radu LAG-a, priprema plana rada LAG-a za naredno razdoblje, komunikacija s nacionalnom Agencijom za plaćanja, koordinacija članstva LAG-a u strukovnim udruženjima
	Upravni odbor	Odobrenje prijedloga plana provedbe LRS, godišnjeg izvješća o radu i plana rada
	Skupština	Donošenje plana provedbe LRS, godišnjeg izvješća o radu i plana rada
	APPRRR	Kontrola prihvatljivosti troškova provedbe LRS, isplata, monitoring rada LAG-a sukladno nacionalnoj regulativi
Vrednovanje i praćenje	LAG administrator	Izrada godišnjeg i <i>ad-hoc</i> izvješća o provedbi LRS prema zadanim parametrima (godišnje)
	Upravni odbor	Usvajanje prijedloga svih izvješća o provedbi LRS
	Skupština	Odobrovanje godišnjeg izvješća o provedbi LRS
	APPRRR/Ministarstvo poljoprivrede	Smjernice za vrednovanje na razini PRR, kontrola vrednovanja i provedbe (učinaka i rezultata LRS)
	Vanjski stručnjak	Provedba vanjskog vrednovanja provedbe LRS temeljem zadanih parametara vrednovanja te izrada preporuka za daljnju provedbu; vrednovanje nakon provedbe LRS (<i>ex post</i>)

8.2.2 FINANCIJSKI KAPACITETI ZA PROVEDBU LRS I FINANCIRANJE RADA LAG-A

Financijski kapaciteti LAG-a SAVA¹⁹ za provedbu LRS temelje se korištenju sredstava koja su na raspolaganju iz Mjere 19, Programa ruralnog razvoja 2014.-2020., odnosno, za provedbu podmjere 19.2 – Provedba operacija unutar CLLD strategije, podmjere 19.3. – Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a i prateće podmjere 19.4. – Tekući troškovi i animacija, a koji ukupno iznose, prema Ugovoru s APPRRR-om, 1.241.690,63 EUR. Za same aktivnosti vezane uz provedbu podmjera 19.3 i 19.4 (TO 2.2.1 i 2.2.2 LRS) iz kojih samo partnerstvo (LAG) ima na raspolaganju za povrat iz javnih sredstava, a prema Ugovoru, iznos od 295.640,63 EUR. Dio sredstava predfinanciranja planira se koristiti iz članarine (samofinanciranje) članova partnerstva, a koja je trenutno na razini 62.301,00 kn/godišnje (ukupno svih članova). Osim članarina, LAG koristi i kredit ZEF-a (u iznosu od 180.000,00 EUR). Struktura predfinanciranja aktivnosti zasniva se samo na izvoru iz jednog fonda (EPFRR/RH – PRR RH) kojeg je RH definirala za provedbu mjere LEADER/CLLD do 2020-te godine. Dodatni troškovi provedbe LRS odnose se na provedbu projekata koji će biti sufinancirani putem provedbe podmjere 19.2 (ciljana vrijednost definirana Ugovorom je 946.050,00 EUR) točnije, na iznos javne potpore za dodjelu projektima lokalnih razvojnih dionika čije je projekte odabrao LAG. Proračun troškova za provedbu LRS rađen je metodom odozdo prema gore, odnosno, projiciran je prema iskazanim potrebama korisnika tijekom programiranja LRS (baza projektnih ideja, javne konzultacije). Tijekom programiranja potrebnih alokacija prema tipovima operacija LAG se vodio i visinom dozvoljenog inteziteta potpore koja, ovisno o tipu operacije, varira od 50% do 100%. Stoga se financijska potreba realizacije LRS treba promatrati i kroz vlastita sredstva (učesće) korisnika podmjere 19.2. Važno je napomenuti kako LAG neće prihvaćati aplikacije koje su u svojoj ukupnoj vrijednosti projekta veće od 100.000,00 EUR, sukladno važećem Pravilniku za provedbu navedenih podmjera. Tipovi operacija LAG-a koji odgovaraju tipovima operacija nacionalne razine PRR nepoznatog provedbenog okvira uneseni su plan provedbe kasnijih godina. Dakle, bez obzira što za njih, razvidno iz analize potreba i mogućnosti razvoja područja te SWOT analize, postoji realna potreba, istovremeno postoji i realna opasnost kako iste neće možda biti otvorene od strane nadležnog tijela ili će njihov provedbeni okvir biti otežan za provedbu putem LRS. LAG ne može sufinancirati aktivnosti planirane ovom LRS putem drugih izvora financiranja, s naglaskom na ESF, bez obzira što je isto bilo očekivano temeljem Partnerskog sporazuma između RH i EU za ovo programsko razdoblje. Lokalno partnerstvo će morati izraditi poseban strateški razvojni dokument za druge izvore financiranja potreba iskazanih putem ovog dokumenta, jer je ovaj, temeljem uputa Upravljačkog tijela Ministarstva poljoprivrede, u potpunosti usmjeren isključivo na jedan izvor – odnosno jedan ESI fond - EPFRR, što je razvidno i iz njegovih obveznih pokazatelja uspješnosti kao i iz usko programiranog financijskog okvira. Iz navedenog je razvidno kako je ova lokalna razvojna strategija projektna aplikacija koja, nakon odobrenja od strane nadležnog tijela, postaje projekt koji se provodi od 2016.-2020. a završava s provedbom 2023.

Rizici provedbe LRS te mjere i postupci za njihovo ublažavanje navedeni su u Dodatku 9.

9. FINANCIJSKI PLAN

U prethodnom poglavlju opisani su stručni kapaciteti potrebni za provedbu LRS te je dan okvir potrebnih financijskih sredstava koje je nužno uložiti u ostvarenje zadanih ciljeva i prioriteta razvoja. U ovom poglavlju prikazuju se potrebna sredstva za provedbu pojedinog Cilja, Mjere

¹⁹ Ugovor o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5777 potpisanim između LAG-a Sava i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

(aktivnosti) i Tipa operacija u %/EUR od ukupnih sredstava koji se očekuju kroz provedbu podmjere LRS sukladne 19.2. Tekući troškovi i animacija te potpora provedbi operacija unutar CLLD strategije (19.4) kao i projekata suradnje (19.3) proračunati na temelju intenziteta potpore za ove aktivnosti navedenih Ugovoru²⁰.

Sistematiziran prikaz **financijskog plana i potrebe financijskih sredstava za provedbu odabranih projekata** na razini Cilja, Mjere (aktivnosti) i Tipa operacija nalazi se u tablici:

SC/M/TO, %/EUR	2014./ 2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Ukupno %	Ukupno EUR po podmjerama PRR (1)	Ukupno EUR po SC LRS	
SC1,% *	0,00%	0,00%	0,00%	15,86%	29,92%	15,86%	61,63%			
EUR	0,00	0,00	0,00	150.000,00	283.050,00	150.000,00		583.050,00	583.050,00	
M1.1,% *	0,00%	0,00%	0,00%	15,86%	15,86%	0,00%	31,71%			
EUR	0,00	0,00	0,00	150.000,00	150.000,00	0,00		300.000,00	300.000,00	
TO1.1.1,% *				15,86%			15,86%			
EUR				150.000,00				150.000,00	150.000,00	
TO1.1.2,% *					15,86%		15,86%			
EUR					150.000,00			150.000,00	150.000,00	
M1.2,% *		0,00%	0,00%	0,00%	14,06%	15,86%	29,92%			
EUR		0,00	0,00	0,00	133.050,00	150.000,00		283.050,00	283.050,00	
TO1.2.1,% *					14,06%		14,06%			
EUR					133.050,00			133.050,00	133.050,00	
TO1.2.2,% *						15,86%	15,86%			
EUR						150.000,00		150.000,00	150.000,00	
SC2,% *	0,00%	0,00%	0,00%	38,37%	0,00%	0,00%	38,37%			
EUR	0,00	0,00	0,00	363.000,00	0,00	0,00		363.000,00	658.640,63	
M2.1,% *	0,00%	0,00%	0,00%	38,37%	0,00%	0,00%	38,37%			
EUR	0,00	0,00	0,00	363.000,00	0,00	0,00		363.000,00	363.000,00	
TO2.1.1,% *				38,37%			38,37%			
EUR				363.000,00				363.000,00	363.000,00	
UKUPNO PODMJERA 19.2								946.050,00		
M2.2	Valorizira se prema zasebnim doprinosima 2.2.1 i 2.2.2 – prikazuju se zasebno									
EUR									295.640,63	
TO2.2.1,% **				20%	80%		100% podmj. 19.3	(5% od iznosa za podmjeru 19.2)		
EUR				9.460,50	37.842,00			47.302,50	47.302,50	
UKUPNO PODMJERA 19.3								47.302,50		
TO2.2.2,% ***		4%	24%	24%	24%	24%	100% podmj. 19.4	(25% iznosa za podmjere 19.2+19.3)		
EUR		9.933,53	59.601,15	59.601,15	59.601,15	59.601,15		248.338,13	248.338,13	
UKUPNO PODMJERA 19.4								248.338,13		
UKUPNO LRS								1.241.690,63		

* odnosi se na postotak predviđenih sredstava za podmjeru 19.2

** odnosi se na postotak predviđenih sredstava za podmjeru 19.3

*** odnosi se na postotak predviđenih sredstava za podmjeru 19.4

(1) SC2 je kumulativ iz 19.2, dok se financijski doprinos cilju putem TO 2.2.1 i TO2.2.2 valorizira posebno radi drugog izvora javnih sredstava iz podmjera 19.3 i 19.4

²⁰ Ugovor o dodjeli sredstava odabranom LAG-u br. 5777 potpisanim između LAG-a Sava i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

Sistematiziran prikaz **očekivane financijske realizacije** provedbe odabranih projekata na razini Cilja, Mjere (aktivnosti) i Tipa operacija nalazi se u tablici:

SC/M/TO, %/EUR	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	Ukupno %	Ukupno EUR po podmjerama PRR (1)	Ukupno EUR po SC LRS
SC1,% *	0,00%	0,00%	0,00%	31,71%	29,92%	0,00%	61,63%		
EUR	0,00	0,00	0,00	300.000,00	283.050,00	0,00		583.050,00	583.050,00
M1.1,% *	0,00%	0,00%	0,00%	31,71%	0,00%	0,00%	31,71%		
EUR	0,00	0,00	0,00	300.000,00	0,00	0,00		300.000,00	300.000,00
TO1.1.1,% *				15,86%			15,86%		
EUR				150.000,00				150.000,00	150.000,00
TO1.1.2,% *				15,86%			15,86%		
EUR				150.000,00				150.000,00	150.000,00
M1.2,% *	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	29,92%	0,00%	29,92%		
EUR	0,00	0,00	0,00	0,00	283.050,00	0,00		283.050,00	283.050,00
TO1.2.1,% *					14,06%		14,06%		
EUR					133.050,00			133.050,00	133.050,00
TO1.2.2,% *					15,86%		15,86%		
EUR					150.000,00			150.000,00	150.000,00
SC2,% *	0,00%	0,00%	38,37%	0,00%	0,00%	0,00%	38,37%		
EUR	0,00	0,00	363.000,00	0,00	0,00	0,00		363.000,00	658.640,63
M2.1,% *	0,00%	0,00%	38,37%	0,00%	0,00%	0,00%	38,37%		
EUR	0,00	0,00	363.000,00	0,00	0,00	0,00		363.000,00	363.000,00
TO2.1.1,% *			38,37%				38,37%		
EUR			363.000,00					363.000,00	363.000,00
					UKUPNO PODMJERA 19.2			946.050,00	
M2.2	Valorizira se prema zasebnim doprinosima 2.2.1 i 2.2.2 – prikazuju se zasebno								
EUR									295.640,63
TO2.2.1,% **		20%		80%			100% podmjera 19.3	(5% iznosa za podmjera 19.2)	
EUR		9.460,50		37.842,00				47.302,50	47.302,50
					UKUPNO PODMJERA 19.3			47.302,50	
TO2.2.2,% ***	0,00%	0,24%	9,14%	8,50%	7,12%	0,00%	100% podmjera 19.4	(25% iznosa za podmjere 19.2+19.3)	
EUR	0,00	2.365,13	90.750,00	84.460,50	70.762,50	0,00		248.338,13	248.338,13
					UKUPNO PODMJERA 19.4			248.338,13	
					UKUPNO LRS				1.241.690,63

* odnosi se na postotak predviđenih sredstava za podmjera 19.2

** odnosi se na postotak predviđenih sredstava za podmjera 19.3

*** odnosi se na postotak predviđenih sredstava za podmjera 19.4

(1) SC2 je kumulativ iz 19.2, dok se financijski doprinos cilju putem TO 2.2.1 i TO2.2.2 valorizira posebno radi drugog izvora javnih sredstava iz podmjera 19.3 i 19.4

10. KORIŠTENI IZVORI

Naziv	link	datum posjeta
Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju	http://www.apprrr.hr/	9.9.2017.
Bioportal	http://www.bioportal.hr/gis/	8.9.2017.
Državni zavod za statistiku	https://www.dzs.hr/	8.9.2017.
Državni zavod za zaštitu prirode	http://www.dzzp.hr/	8.9.2017.
JU Zeleni prsten Zagrebačke županije	http://priroda-zagrebacka.hr/web/	8.9.2017.
Ministarstvo poljoprivrede	http://www.mps.hr/	8.9.2017.
Ministarstvo turizma - Turistički razredi	http://www.mint.hr/UserDocsImages/140711_PR_razredi.pdf	8.9.2017.
Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije	https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112	8.9.2017.
Natura 2000 Network Viewer	http://natura2000.eea.europa.eu/	8.9.2017.
Registar kulturnih dobara Ministarstva kulture	http://www.min-kulture.hr	8.9.2017.
Program ruralnog razvoja	http://ruralnirazvoj.hr/	8.9.2017.
Narodne novine (Zakoni i pravilnici)	http://narodne-novine.nn.hr	9.9.2017.
Zagrebačka Županija	https://www.zagrebacka-zupanija.hr/	9.9.2017.
GIS preglednik	http://gis.azo.hr/pokazatelji/Gis/Preglednik	8.9.2017.
Hrvatski zavod za zapošljavanje	http://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1	12.9.2017.
Geografija.hr	http://www.geografija.hr/	13.9.2017.
Zavod za prostorno uređenje Zagrebačke županije	http://www.zpuzz.hr/	14.9.2017.
Grad Zagreb	http://www.zagreb.hr	15.9.2017.
Hrvatske vode	http://www.voda.hr/	16.9.2017.

11. DODACI

Dodatak 1. Popis stanovništva po naseljima te spolu i dobu LAG-a SAVA

Dodatak 2: NATURA 2000 na području LAG-a SAVA

Dodatak 3. Tablični dodaci osnovnoj analizi LAG-a SAVA

Dodatak 4. Razrada strateškog razvojnog cilja 1, s pripadajućim mjerama, TO, indikatorima i uvjetima implementacije

Dodatak 5. Razrada strateškog razvojnog cilja 2, s pripadajućim mjerama, TO, indikatorima i uvjetima implementacije

Dodatak 6. Kriteriji odabira projektnih prijedloga (zahtjeva za potporu) LAG-a SAVA

Dodatak 7. Usklađenost LRS s ostalim nacionalnim strateškim dokumentima

Dodatak 8. Struktura partnerstva LAG-a SAVA i popis sudionika kod izrade izmjene strategije

Dodatak 9. Analiza rizika

Dodatak 10. Grafike

Dodatak 11. Kratice